

Lesgeven in een andere taal

CLIL in het Vlaams secundair onderwijs

“Wat kunnen we leren uit observaties, analyses en een vergelijkende studie van CLIL-scholen in het Vlaamse secundair onderwijs met het oog op het formuleren van gerichte aanbevelingen?”

Opleiding: Educatieve Bachelor Kleuteronderwijs en Lager Onderwijs
Academiejaar: 2024-2025

Student: Anne Vermeulen en Lien Fack
Eindwerkbegeleider: Eva Faes

Inhoud

Lesgeven in een andere taal	1
CLIL in het Vlaams secundair onderwijs	1
Inhoud	1
1 Motivering van de keuze	3
2 Samenvatting van de literatuur	4
2.1 Onderzoeksbundel 2023-2024	4
2.2 Aanvullende wetenschappelijke bronnen	4
3 Het onderwerp	12
3.1 Onderzoeksvragen	12
3.1.1 Hoofdvraag	12
3.1.2 Subvragen	12
3.2 Tijdslijn onderzoek	12
4 De methodiek	15
5 De resultaten en conclusie	16
5.1 Resultaten	16
5.1.1 Resultaten van de literatuurstudie	16
5.1.2 Vergelijkende studie op basis van de observaties van CLIL-lessen	16
5.1.3 Interview met een CLIL-leerkracht	17
5.1.4 Bijscholingsmogelijkheden	17
5.1.5 Websiteanalyse van CLIL-scholen	17
5.2 Conclusie	18
6 Product	19
6.1.1 Getuigenis: een internationale ervaring die blijft nazinderen	19
6.2 Adviesdocument	20
6.2.1 Bied CLIL-proefflessen aan om de transitie te versterken	20
6.2.2 Werk met interactieve woordenlijsten	20
6.2.3 Maak thuishalen zichtbaar	21
6.2.4 Geef CLIL een structurele plaats in de lerarenopleiding	21
6.2.5 Stimuleer samenwerking tussen CLIL-leerkrachten	21
6.2.6 Voorzie bijscholing op maat	21
6.2.7 Vergroot de zichtbaarheid van bestaande CLIL-netwerken	21
6.2.8 Ontwikkel een materialenbank	22
6.2.9 Herneem beleidsmatige opvolging en ondersteuning	22
6.2.10 Vergroot de zichtbaarheid van CLIL-aanbod op schoolwebsite	23

6.3 Slot.....	23
6.4 Toekomstvisie: CLIL en meertaligheid in beweging.....	23
7 Bijlagen	25
7.1 Scholen die we contacteerden	25
7.2 Klasobservaties	28
7.2.1 Sint Jozef Humaniora (Anne)	28
7.2.1.1 Observatie CLIL-les – Geschiedenis in het 2de middelbaar	28
7.2.1.2 Observatie CLIL-les – Geschiedenis in het 3de middelbaar	32
7.2.2 GO! Atheneum Zottegem (Lien).....	35
7.2.2.1 Observatie CLIL-les – Boekhouding in het 5de middelbaar	35
7.2.2.2 Observatie CLIL-les – Toegepaste economie in het 6de middelbaar	38
7.2.2.3 Observatie CLIL-les – Bedrijfswetenschappen in het 6de middelbaar.....	41
7.2.3 Moretus Ekeren (Lien).....	44
7.2.3.1 Observatie CLIL-les – Aardrijkskunde in het 1ste middelbaar	44
7.2.3.2 Observatie CLIL-les – Aardrijkskunde in het 1ste middelbaar	47
7.3 Vergelijkende studie (Anne en Lien)	51
7.3.1 Sterktes	51
7.3.2 Zwaktes	53
7.3.3 Conclusie.....	55
7.3.4 Google Form.....	55
7.4 Interview (Lien).....	57
7.5 Websiteanalyse (Anne)	59
7.5.1 Inleiding	59
7.5.2 Onderzoeksvragen	59
7.5.3 CLIL-Scholen in Vlaanderen	60
7.5.4 Conclusie.....	67
7.6 Voorbeelden van woordenlijsten (Lien).....	68
7.7 Bijscholingen (Anne)	70
7.8 CLIL-aanvraag (Anne).....	71
7.8.1 De voorwaarden	71
7.8.2 De opstart en aanvraag.....	71
8 Bronnen	73
9 Dankwoord.....	75
10 Persoonlijke reflectie	76

1 Motivering van de keuze

Anne

Tijdens het academiejaar 2023-2024 koos ik binnen het OLOD “Onderzoeken” voor het thema “Lesgeven in een andere taal”, een onderzoek rond meertaligheid en CLIL (Content and Language Integrated Learning). Omdat ik in het verleden zelf een anderstalige nieuwkomer was, wilde ik me hier graag verder in verdiepen. Al snel groeide mijn interesse in CLIL, waardoor ik besloot om dit onderwerp verder uit te werken in het kader van mijn bachelorproef.

Ondanks dat ik in het verleden op de middelbare school wiskunde in het Frans had gekregen, had ik nog nooit van de term CLIL gehoord. Die persoonlijke ervaring wekte mijn nieuwsgierigheid: Wat houdt CLIL precies in? Welke Vlaamse scholen bieden CLIL-onderwijs aan? En op welke manier wordt er CLIL-les gegeven? Dit zijn enkele vragen die ik wilde beantwoorden.

Samen met mijn medestudente Lien Fack ging ik deze uitdaging aan.

Lien

We leven in een land met drie officiële landstalen, in een stad met een internationale haven en in een wereld die steeds meer geglobaliseerd is. Talen zijn overal: in muziek, op sociale media, in onze straten en in de klas. Ook op school groeit de meertaligheid: veel leerlingen spreken thuis een andere taal dan het Nederlands. Tegelijk willen we het taal- én inhoudsniveau van leerlingen blijven versterken.

Tijdens het academiejaar 2023-2024 koos ik binnen het OLOD “Onderzoeken” voor het thema *Lesgeven in een andere taal*, een onderzoeksopdracht rond meertaligheid en CLIL. Mijn persoonlijke liefde voor talen – ik leerde ooit Arabisch en Hebreeuws – en mijn fascinatie voor hoe kinderen spontaan Engels oppikken via media, maakten dat ik dit onderwerp met enthousiasme ben blijven verkennen en besloot ik CLIL, samen met Anne Vermeulen, verder uit te diepen in deze bachelorproef.

2 Samenvatting van de literatuur

2.1 Onderzoeksbundel 2023-2024

In deze bundel verkennen we de mogelijkheden om CLIL toe te passen in het Vlaamse basisonderwijs. We vertrekken vanuit een positieve visie op meertaligheid en pleiten voor het benutten van thuistalen als leerhefboom. De bundel bevat een theoretisch kader rond CLIL, inzichten uit Vlaanderen, Nederland en Spanje, en bespreekt zowel voorwaarden als drempels voor implementatie. We analyseerden het wettelijk en beleidsmatig kader in Vlaanderen, onderzochten didactische principes zoals scaffolding en formuleerden onderzoeksvragen, waaronder: "In welke mate durven leerkrachten de stap zetten om een CLIL-les te geven?" De bundel vormde het uitgangspunt voor onze bachelorproef, waarin we dit thema verder verdiepen aan de hand van onderzoek en concrete aanbevelingen.

Het volledige verslag van het OLOD "Onderzoeken" is beschikbaar via deze link: [Onderzoeksbundel CLIL 2023-2024.docx](#)

2.2 Aanvullende wetenschappelijke bronnen

Onderstaande tabel bevat (wetenschappelijke) bronnen die relevant zijn voor onze onderzoeksvraag. Elke bron biedt een ander perspectief op thema's zoals meertaligheid, CLIL, taalbeleid of didactische aanpak. Door deze bronnen te bestuderen, hebben we ons onderzoek kunnen onderbouwen en verdiepen.

Anne

Bron 1: Boek			
Martens, L., & Van de Craen, P. (2017). Klaar voor CLIL (1ste editie). Acco.			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
/	Klaar voor CLIL Het CLIL-handboek voor Vlaanderen en Nederland	Klaar voor CLIL is een CLIL-handboek voor Vlaanderen en Nederland. Het bespreekt verschillende principes en didactieken. Met behulp van dit boek kun je als leerkracht je didactieken afstemmen (bv. lesopbouw, denkprocessen, bepalen van doelen, scaffolding, feedback en evaluatie ...).	De "kijkwijzer voor het ontwerpen van CLIL-lessen" heeft ons een richtlijn gegeven voor het ontwerpen van de observatielijst.

Bron 2: Wetenschappelijk onderzoek			
Bulté, B., Martens, L., Surmont, J., & UC Leuven-Limburg. (2020). Praktijkgericht Wetenschappelijk onderzoek, CLIL in Vlaanderen, Eindrapport. https://research-expertise.ucll.be/sites/default/files/2022-06/eindrapport_pwo_clil.pdf			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
UCLL Hogeschool Research & Expertise	Praktijkgericht Wetenschappelijk onderzoek, CLIL	In dit onderzoek werd er gekeken naar het CLIL-onderwijs in Vlaamse secundaire scholen.	Het wetenschappelijk onderzoek sluit goed aan bij dat van ons.

	in Vlaanderen, Eindrapport	Met behulp van verschillende meetinstrumenten (bv. enquêtes, testafnames en analyses) hebben ze onderzoek gedaan naar de invloed van CLIL en de ervaringen bij leerkrachten en leerlingen. Het rapport eindigt met een algemene conclusie, waarin ze aanbevelingen hebben geformuleerd voor beleidsmakers, onderzoekers en leerkrachten.	Wij willen leren uit observaties, analyses en vergelijkingen van CLIL-scholen. Het onderzoek van UCLL doet dit op een gelijkaardige manier en is daarom zeer inspirerend voor ons werk. Het toont ons ook dat elk onderzoek wederom nieuwe inzichten kan bieden en kan bijdragen aan een groter begrip van CLIL.
--	----------------------------	---	--

Bron 3: Wetenschappelijk onderzoek

Lecomte, E., & Janssens, K. (2023). To CLIL or not to CLIL [Masterproef]. KULeuven.
<https://www.arts.kuleuven.be/outreach/onderwijs/onderzoek/bestanden/onderwijs/onderzoek-ellen-lecomte-katrijn-janssens.pdf>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Website KULeuven	To CLIL or not to CLIL	De masterproef onderzoekt de schrijfvaardigheid van de Vlaamse CLIL- en niet CLIL-leerlingen in het vierde jaar aso binnen het vak geschiedenis. Ze kijken naar de voor- en nadelen en van CLIL-onderwijs. Uit het onderzoek blijkt dat CLIL-leerlingen vaak beter schrijven, vooral qua inhoud en structuur. Wel is het een kleinschalig onderzoek!	Deze bron was inspirerend om te lezen. Het is een masterproef van studenten van KULeuven Hun onderzoek toont interessante inzichten. Hiernaast sluit hun masterproef heel goed aan bij onze bachelorproef, de onderzoeksvraag en onze werkwijze.

Bron 4: Boek

Schiepers M., Willems K., Verhelst L., Versteden P., Delarue S., Rijckaert H., Axters B., Bolleart T., Ghesquière L., Van Nieuwenhove M. (2022). Voluit Taal.

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
/	Voluit Taal	Voluit taal is een handboek didactiek Nederlands waarin wetenschappelijke inzichten over hedendaagse, uitdagend en taalkrachtig onderwijs concreet vertaald worden in de praktijk aan de hand van zeven didactische principes. Het boek is gericht op de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs en is de	Met behulp van het handboek "Voluit Taal" en "Volop Taal" konden we tijdens onze observaties van CLIL-lessen beoordelen en inschatten of er goed taalontwikkend les werd gegeven.

		opvolger van het boek "Volop Taal".	
--	--	-------------------------------------	--

Bron 5: Onderzoeksrapport

Crevits, M. (2017). Twee jaar CLIL in het Vlaams secundair onderwijs: een evaluatie. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/rapport-clil-2017.pdf>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Data onderwijs Vlaanderen	Rapport - Twee jaar CLIL in het Vlaams secundair onderwijs: een evaluatie.	Het rapport onderzoekt hoe CLIL-onderwijs tussen 2014 en 2016 is ontwikkeld. Het kijkt naar hoe CLIL wordt ingevoerd op drie niveaus: beleid (macroniveau), ondersteuningsdiensten (mesoniveau) en scholen/klassen (microniveau). Het doel is om met deze gegevens een SWOT-analyse te maken, zodat de sterke en zwakke punten van CLIL duidelijk worden.	Hoewel het onderzoeksrapport al wat ouder is, geeft het ons nog steeds waardevolle inzichten en informatie over de ontwikkeling van CLIL-onderwijs in Vlaamse secundaire scholen.

Bron 6: Artikel

Faes, E. (2022, 8 maart). Content and Language Integrated Learning in de kleuterklas: make the impossible possible! Kleutergewijs. <https://kleutergewijs.wordpress.com/2022/03/08/content-and-language-integrated-learning-in-de-kleuterklas-make-the-impossible-possible/>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Artikel aangeraden door begeleider Eva Faes.	Content and Language Integrated Learning in de kleuterklas: make the impossible possible!	In dit artikel wordt er beschreven wat CLIL is en welke kracht meertaligheid heeft. Ook worden er tips gegeven, hoe CLIL in de kleuterklas gebruikt kan worden en hoe je aan de slag kunt gaan met functioneel meertalig leren.	Dit artikel toont dat CLIL ook bij jonge kinderen haalbaar en waardevol is. Het legt een basis voor taalbewustzijn en meertaligheid die nuttig is voor in het secundair onderwijs.

Bron 7: Artikel

Faes, E., Hargreaves, S., Britton, J. (z.d.). CLIL in een meertalige samenleving. https://tijdschriftfons.be/wp-content/uploads/2023/06/fons_8_1_britton_faes_hargreaves.pdf

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Artikel aangeraden	CLIL in een meertalige samenleving	In dit artikel werd onderzoek gedaan naar het CLIL-	Het onderzoek dat in dit artikel werd besproken heeft ons waardevolle inzichten en informatie

door begeleider Eva Faes.		onderwijs in Vlaamse secundaire scholen. Er werd gekeken hoe CLIL ook mogelijk is in scholen met veel meertalige leerlingen, zonder dat die officieel CLIL-scholen zijn. Door een pilootproject onderzochten ze hoe dit invloed had op de taalontwikkeling, motivatie en betrokkenheid van de leerlingen. Ten slotte geven ze 6 tips mee om projectmatig te experimenteren met CLIL.	opgeleverd voor onze onderzoeksvraag en ons product.
------------------------------	--	--	--

Lien

Bron 1: Boek			
Gompel, G., & Svacina, L. (2021). <i>Lesgeven is de MACS!</i> Gompel&Svacina.			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Charlotte Verlinden (CLIL-leerkracht te Zottegem) verwees naar een bijscholing van Jessica Morseau (verbonden aan de HoWest). Op de website van HoWest ontdekte ik dat dit boek de basis vormt van enkele bijscholingen.	Lesgeven is de MACS! Werkvormen voor activerend hybride onderwijs	Lesgeven is de MACS! biedt een kader voor leerkrachten om hun onderwijsdoelstellingen te realiseren. Het boek introduceert het MACS-model, dat staat voor Motiveren, Activeren, Creëren van een veilige leeromgeving en Structureren. Deze vier kernprincipes vormen samen de basis voor krachtig en doordacht lesgeven. Elke pijler van het MACS-model wordt concreet uitgewerkt met voorbeelden, tips en reflectievragen. Het boek legt de nadruk op de rol van de leerkracht als coach en begeleider van leerprocessen, waarbij interactie, positieve relaties en duidelijke verwachtingen centraal staan.	Zelfsturend leren: vaardigheden die nodig zijn om woordenlijsten met woorden in de thuistaal aan te vullen. Onderzoekend leren: met OVUR (Oriënteren, Voorbereiden, Uitvoeren en Reflecteren) Krachtige didactische werkvormen - Structureren: Individueel zelfstandig werk - Coachen: peer feedback

Bron 2: Boek			
Van der Donk, C., & Van Lanen, B. (2015). <i>Praktijkonderzoek in de school</i> . Coutinho.			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp

De algemene sessies van de bachelorproef zijn gebaseerd op dit boek.	Praktijk-onderzoek in de school	Het boek is een handleiding voor leraren die hun eigen onderwijspraktijk willen onderzoeken en verbeteren. Het boek begeleidt je stap voor stap door het hele onderzoeksproces: van het formuleren van een onderzoeksvraag tot het uitvoeren van het onderzoek en het delen van de resultaten. Centrale thema's zijn het cyclische karakter van praktijkonderzoek, het belang van reflectie, en het creëren van bruikbare kennis voor de klaspraktijk om beter onderwijs te realiseren.	Het boek bood een praktisch kader voor onze aanpak van de bachelorproef. De onderzoeksproces en focus op klaspraktijk hielpen ons bij het opzetten en uitvoeren van ons onderzoek.
--	---------------------------------	---	--

Bron 3: Website

British Council. (z.d.). *LearnEnglish*. British Council. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://learnenglish.britishcouncil.org>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Tijdens interview met Greet Engelbeen.	British Council	De website <i>LearnEnglish</i> van de British Council biedt een aanbod aan gratis en betaaldende materialen om Engels te leren. Gebruikers vinden er interactieve oefeningen, video's, podcasts en grammatica-uitleg, geschikt voor verschillende niveaus en leeftijden. De site ondersteunt vaardigheden zoals luisteren, spreken, lezen en schrijven, en is zowel bruikbaar voor zelfstudie als in een onderwijscontext.	De British Council is voor CLIL-leerkrachten in Vlaanderen een belangrijke partner geweest in het behalen van het vereiste C1-atteest Engels. Verschillende respondenten uit ons onderzoek gaven aan dat zij hun taalattest behaalden via opleidingen van de British Council. Dergelijke bijscholingen zijn essentieel om vakinhoud in een vreemde taal te kunnen onderwijzen. Opgelet: leerkrachten hun C1-atteest vroeger via de British Council behaalden, verloopt de officiële attestering nu via de Universiteit Antwerpen (UA).

Bron 4: Website

Berlitz Belgium. (z.d.). <i>Berlitz Belgium</i>. Geraadpleegd op 10 mei 2025, van https://www.berlitz.com/nl-be			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Tijdens gesprek met Greet Engelbeen.	Berlitz Belgium	De website van Berlitz Belgium biedt informatie over taalcursussen en interculturele training voor zowel individuen als bedrijven. Berlitz staat bekend om zijn eigen methode, die focust op actief spreken en volledige onderdompeling in de doeltaal. Het doel van Berlitz is om mensen wereldwijd taal- en communicatievaardigheden bij te brengen om zo culturele barrières te doorbreken.	De Berlitz-methode vertoont duidelijke overeenkomsten met CLIL: beide zetten in op taalverwerving via inhoud en communicatie. Net als bij CLIL ligt de focus op het actief gebruiken van de doeltaal in een betekenisvolle context.

Bron 5: Website			
Europese Commissie. (z.d.). <i>Erasmus+</i>. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van https://erasmus-plus.ec.europa.eu/nl			
Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Tijdens het lezen op de websites van scholen (zoals ZAS Zottegem) + Tijdens gesprek met Greet Engelbeen (één van de CLIL-leerkrachten ging naar Ierland voor bijscholing)	Erasmus +	Erasmus+ is een Europees programma dat internationale samenwerking en uitwisseling in het onderwijs stimuleert. Het ondersteunt projecten rond meertaligheid, inclusie en onderwijsinnovatie, waaronder CLIL. De site geeft informatie over hoe scholen subsidies kunnen aanvragen voor uitwisselingen, navorming en partnerschappen.	Erasmus+ biedt kansen voor leerlingen én leerkrachten om via internationale uitwisseling en bijscholing hun talenkennis en wereldburgerschap te versterken – elementen die nauw aansluiten bij de CLIL-visie. Toch is het opvallend dat niet alle scholen actief gebruik maken van dit aanbod. Elke leerling zou de kans moeten krijgen om aan zo'n project deel te nemen, ongeacht school of achtergrond. Ook voor leerkrachten is er ruimte voor professionalisering rond meertaligheid en CLIL, iets wat nog te weinig bekend lijkt bij directies en schoolteams. Meer samenwerking tussen scholen, koepels en steden (in het kader van een brede school) met Erasmus+ zou dit kunnen versterken.

Bron 6: Website

Dia.be. (2024, 20 februari). *Diatoetsen en Centrale toetsen: hoe zit dat precies?* Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://www.diatoetsen.be/nieuws/2024/02/20/diatoetsen-en-centrale-toetsen-hoe-zit-dat-precies/>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
Tijdens interview met Greet Engelbeen.	Dia-toetsen	Vanaf schooljaar 2024 nemen leerlingen van het 4de leerjaar lager en 2de jaar secundair verplicht deel aan Centrale toetsen in Nederlands en wiskunde. Deze toetsen zijn digitaal en adaptief. Het artikel vergelijkt ze met de Diatoetsen, die breder inzetbaar zijn om groei op lange termijn te meten, terwijl de Centrale toetsen focussen op het behalen van eindtermen op een vast meetmoment.	Greet Engelbeen vertelde dat de Dia-toetsen verplicht zijn. Ze gaf ook aan dat leerlingen vandaag vaak taalarter zijn dan vroeger. Dit roept vragen op over de overgang van lager naar secundair onderwijs. In het basisonderwijs werken leerkrachten hard om leerlingen de eindtermen te laten halen en een getuigschrift basisonderwijs te bezorgen, maar hebben zij vaak weinig zicht op wat er in de eerste graad secundair van leerlingen verwacht wordt. Vooral leerkrachten in de derde graad zouden daarom beter geïnformeerd moeten zijn over toetsen zoals de Dia-toetsen en over het taalniveau dat in de A-stroom vereist is. Deze kennis helpt niet alleen bij een betere voorbereiding van hun leerlingen, maar versterkt ook de samenwerking tussen basis- en secundair onderwijs. Zeker nu blijkt dat sommige scholen leerlingen met een A-attest toch snel richting B-stroom oriënteren, is het belangrijk dat basisscholen sterk staan in hun advies. Een goede overgang is cruciaal voor het leerproces én het zelfvertrouwen van leerlingen. CLIL kan hierbij een brug vormen, maar dan moet het lager onderwijs ook weten waarop er in het secundair wordt voortgebouwd.

Bron 7: Website

Van der Sande, Y. (2021, 30 maart). *De Poolse taal opent deuren.* wrAP. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://wrap.apstudent.be/2021/03/30/de-poolse-taal-opent-deuren/>

Szkoła Polska im. gen. Stanisława Maczka przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Antwerpii. (z.d.). *Szkoła Polska Antwerpia.* Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://antwerpia.orpeg.pl>

Waar gevonden	Titel	Korte samenvatting	Link met onderwerp
---------------	-------	--------------------	--------------------

Via een mama aan de schoolpoort, haar zoon zit bij mijn zoon in de klas. De jongen gaat niet naar een sportclub of jeugdbeweging, omdat hij al jarenlang trouw naar de Poolse school gaat op zaterdag-voormiddag. Hij krijgt er zelfs huiswerk.	Poolse school	Het artikel bespreekt het Poolse aanvullend onderwijs in Antwerpen, georganiseerd door het Poolse ministerie van Onderwijs. De school biedt twee keer per week lessen aan in de Poolse taal en cultuur, met als doel kinderen voor te bereiden op een eventuele terugkeer naar Polen. De leerlingen zijn onderverdeeld in drie groepen: tijdelijke migranten, gevestigde migranten en kinderen uit gemengde huwelijken. Vooral de laatste groep ervaart uitdagingen, aangezien het Pools voor hen een tweede taal is. De school past het curriculum aan om deze leerlingen te ondersteunen. Het artikel benadrukt het belang van taalbehoud voor culturele identiteit en toekomstperspectieven. De Poolse School in Antwerpen, officieel bekend als "Szkoła Polska im. gen. Stanisława Maczka", is een aanvullende school die onderwijs in de Poolse taal en cultuur aanbiedt aan kinderen van Poolse afkomst. De school valt onder de verantwoordelijkheid van het Poolse ministerie van Onderwijs en maakt deel uit van het netwerk van Poolse scholen in het buitenland. Het onderwijsprogramma is gericht op het behoud en de ontwikkeling van de Poolse taalvaardigheid en culturele identiteit bij kinderen die in België opgroeien. De lessen vinden plaats in het weekend en zijn bedoeld als aanvulling op het reguliere Belgische onderwijs.	Dankzij de babbeltjes met mama's aan de schoolpoort ontdekte ik dat sommige leerlingen naast hun gewone school ook nog in het weekend onderwijs volgen in de thuistaal. Het is bewonderenswaardig hoe deze kinderen én hun gezinnen zo'n extra inspanning leveren om de thuistaal en cultuur levend te houden. Toch valt op dat er geen structurele samenwerking is tussen de reguliere school en deze aanvullende weekendschool. Leerkrachten weten vaak niet dat leerlingen dit onderwijs volgen, laat staan dat er wordt afgestemd of samengewerkt, bijvoorbeeld door woordenlijsten na te kijken of meertaligheid positief te ondersteunen. Dit gebrek aan afstemming is des te schrijnender omdat sommige leerlingen op school nog steeds te horen krijgen dat ze hun thuistaal niet mogen spreken, zelfs niet op de speelplaats. Terwijl er dus initiatieven bestaan die taalbehoud en taalontwikkeling stimuleren, lopen reguliere scholen er vaak achteraan of zijn ze er niet eens van op de hoogte. Dat toont aan hoe groot de nood is aan een sterk talenbeleid waarin ruimte is voor meertaligheid en waarin thuistalen als een meerwaarde worden erkend, niet als een probleem. Ik wil natuurlijk wel kritisch blijven voor de onderliggende waarden die meegegeven worden aan het kind. Ik denk dan aan standpunten rond mensenrechten, diversiteit, LGBTQ+ en religie — thema's die essentieel zijn in een inclusieve klascontext.
--	----------------------	--	--

3 Het onderwerp

Binnen het bredere thema lesgeven in een andere taal focust deze bachelorproef op CLIL in het Vlaams secundair onderwijs. Door deze praktijk te onderzoeken, willen we inspiratie en ideeën verzamelen om het (basis)onderwijs te verrijken. De inzichten die we opdeden, vormen de basis voor een adviesdocument dat scholen kan ondersteunen bij een speelse en haalbare introductie van CLIL-elementen.

3.1 Onderzoeksvragen

Vanuit deze focus en doelstelling formuleerden we een aantal onderzoeksvragen die richting gaven aan ons traject. Onder punt 4 “de methodiek” lichten we toe hoe we deze vragen hebben aangepakt en welke methoden we gebruikten om tot relevante inzichten te komen.

3.1.1 Hoofdvraag

“Wat kunnen we leren uit observaties, analyses en een vergelijkende studie van CLIL-scholen in het Vlaamse secundair onderwijs met het oog op het formuleren van gerichte aanbevelingen?”

3.1.2 Subvragen

1. “Welke didactische overeenkomsten en verschillen stellen we vast in de geobserveerde CLIL-lessen?”
2. “Welke bijscholingsmogelijkheden bestaan er momenteel voor (toekomstige) CLIL-leerkrachten in Vlaanderen?”
3. “Hoe zichtbaar en toegankelijk is het CLIL-aanbod op de websites van Vlaamse secundaire scholen die CLIL aanbieden?”
4. “Welk concreet advies kunnen we op basis van ons onderzoek formuleren voor (opstartende) CLIL-scholen in Vlaanderen?”

3.2 Tijdslijn onderzoek

Anne	
Maand	Ondernomen stappen
September	- 30 september 2024: eerste vergadering op teams o.l.v. Eva Faes, opstart bachelorproef.
Oktober	- Start: zoektocht naar onderzoeksvraag, onderwerp en literatuur.
November	- 04 november 2024: tweede vergadering op teams o.l.v. Eva Faes, plan van aanpak vastleggen en beslissen welke richting ieder groepje op wil gaan in het onderzoek.
December	- Individueel werk: literatuur en bronnen verzamelen.
Januari	- Examens - 16 januari 2025: derde vergadering o.l.v. Eva Faes, on campus (afwezig wegens examen)
Februari	- Zoektocht en contacteren van mogelijke respondenten (Vlaamse CLIL-scholen).

Maart	- 12 maart 2025: CLIL-observatielijst opstellen. - 20 maart 2025: observatie in een CLIL-school (Brugge). - Verdere zoektocht en contacteren van mogelijke respondenten (Vlaamse CLIL-scholen).
April	- Stageperiode - Verdere zoektocht en contacteren van mogelijke respondenten (Vlaamse CLIL-scholen).
Mei	- 06 mei 2025: laatste bijeenkomst bachelorproef-groepjes o.l.v. Eva Faes. - 15 tot 31 mei 2025: vergelijkende studie schrijven, websiteanalyse maken, bachelorproef-sjabloon schrijven en aanvullen.
Juni	- 01 tot 02 juni 2025: finalisatie document bachelorproef - 03 juni 2025: bachelorproef indienen - 12 juni 2025: bachelorproef presenteren op de onderwijsmarkt.

Lien

Maand	Ondernomen stappen
September	- Plannen - 19 september 2024: van 18u-20u, 1ste algemene sessie o.l.v. Roel Janssen (onderzoeksmethode en onderzoeksvraag formuleren) - 30 september 2024: eerste vergadering, in eigen groep, online via Teams 18u-18u30 o.l.v. Eva Faes (gemist wegens overlap ander OLOD)
Oktober	- Plannen - 15 oktober 2024: van 18u-20u, 2de algemene sessie o.l.v. Roel Janssen (analysetechnieken)
November	- Plannen - 04 november 2024: tweede vergadering, in eigen groep, op teams, o.l.v. Eva Faes: plan van aanpak vastleggen en beslissen welke richting ieder groepje op wil gaan in het onderzoek.
December	- Plannen - Individueel: literatuur en bronnen verzamelen.
Januari	- Verzamelen - Examens

	- 16/01: om 16:30u, derde vergadering, in eigen groep, o.l.v. Eva Faes, on campus
Februari	- Verzamelen - INIP Senegal
Maart	- Verzamelen - Zoeken en contacteren van mogelijke respondenten via mail (Vlaamse CLIL-scholen). - Opstellen Google Form voor scholen die geen CLIL-lessen meer aanbieden.
April	- Data-analyse + conclusie - Ontwerpen: adviesdocument voorbereiden
Mei	- Finalisatie paper - 06/05: Observatie in CLIL-school te Zottegem - 06/05: vierde vergadering, in eigen groep, on campus o.l.v. Eva Faes - 08/05: Observatie in CLIL-school te Ekeren. - Opstellen Google Form voor vergelijkende studie.
Juni	- Finalisatie paper - 03/06: Bachelorproef indienen - 12/06: Onderwijsmarkt

4 De methodiek

Voor dit onderzoek maakten we gebruik van een kwalitatieve onderzoeksmethode. We kozen bewust voor deze benadering omdat we een diepgaand inzicht wilden verkrijgen in de CLIL-praktijk in het Vlaams secundair onderwijs. Dit waren de onderzoeksinstrumenten die we hierbij hanteerden:

- Een literatuuronderzoek naar de brede context van CLIL in Vlaanderen (Anne en Lien)
- Klasobservaties van CLIL-lessen (Anne en Lien)
- Een vergelijkende studie van de geobserveerde CLIL-lessen (Anne en Lien)
- Een informeel interview met een CLIL-leerkracht (Lien)
- Een documentanalyse van schoolwebsites met betrekking tot het CLIL-aanbod (Anne)

Om het onderzoek efficiënt te laten verlopen, werkten we deels individueel aan afzonderlijke onderdelen. Regelmatig koppelden we onze bevindingen terug naar elkaar om tot gezamenlijke inzichten te komen en elkaars werk aan te vullen.

De verzamelde gegevens vormden de basis voor het opstellen van een adviesdocument gericht aan (toekomstige) CLIL-scholen.

Dit adviesdocument is kleinschalig en vertrekt vanuit onze eigen onderzoeksbevindingen. Het beperkt zich tot de zaken die wij zelf hebben onderzocht, geobserveerd of ervaren.

We zijn ons ervan bewust dat CLIL in Vlaanderen een groot en complex onderwerp is, met nog vele andere thema's en uitdagingen die extra aandacht verdienen. Ons adviesdocument gaat enkel op een beperkt aantal van deze punten in. Het dient in de eerste plaats als inspiratie en uitnodiging om verder na te denken, uit te wisselen en te bouwen aan kwaliteitsvol CLIL-onderwijs.

5 De resultaten en conclusie

5.1 Resultaten

5.1.1 Resultaten van de literatuurstudie

De literatuurstudie die aan deze bachelorproef voorafging, vond grotendeels plaats tijdens het academiejaar 2023-2024 in het kader van het opleidingsonderdeel Onderzoeken. De resultaten daarvan zijn gebundeld in een aparte onderzoeksbundel. Voor deze bachelorproef bouwden we voort op die eerdere inzichten en raadpleegden we aanvullend nieuwe wetenschappelijke en praktijkgerichte bronnen. Uit die recente literatuur blijkt dat CLIL in Vlaanderen een innovatief en veelbelovend onderwijskundig model is, met potentieel op het vlak van zowel taalverwerving als vakinhoudelijke verdieping. Tegelijkertijd is CLIL wettelijk vooral verankerd in het secundair onderwijs; in het basisonderwijs ontbreekt structurele ruimte om ermee aan de slag te gaan. Ook valt op dat er weinig centrale sturing of ondersteuning is vanuit de Vlaamse overheid. Leerkrachten moeten aan hoge verwachtingen voldoen, maar krijgen daar niet altijd voldoende professionele ondersteuning voor terug.

We bestudeerden onder meer het handboek *Klaar voor CLIL*, onderzoeksrapporten van UCLL, Crevits, Lecomte en Janssens, en publicaties over taalontwikkeland lesgeven zoals *Voluit Taal*. Daarnaast verzamelden we actuele inzichten via websites en artikels over bijscholing (zoals via de British Council en Erasmus+), en over het MACS-model voor activerend onderwijs.

We leerden ook dat er nog veel informatie ontbreekt over het meertalige leerproces van kinderen, vooral over hun engagement buiten de schooluren. Gesprekken met ouders maakten duidelijk dat sommige leerlingen in het weekend aanvullende lessen volgen in hun thuistaal, maar dat reguliere scholen hier zelden van op de hoogte zijn of deze inzet erkennen, laat staan dat ze ermee samenwerken.

5.1.2 Vergelijkende studie op basis van de observaties van CLIL-lessen

Tijdens deze bachelorproef observeerden we zeven CLIL-lessen in het secundair onderwijs. Deze observaties werden geanalyseerd met behulp van een vooraf opgestelde kijkwijzer en een gezamenlijke verwerking via Google Form. Op basis daarvan formuleerden we een vergelijkende studie naar de didactische aanpak binnen Vlaamse CLIL-lessen.

In alle lessen werd de doeltaal consequent gebruikt en werd inhoud gecombineerd met taal. Leerlingen werden actief betrokken via luisteren, spreken, lezen en schrijven, met nadruk op vakspecifieke woordenschat. Docenten stimuleerden een open houding tegenover fouten, waarbij leren centraal stond. Toch waren er grote verschillen in aanpak tussen scholen en leerkrachten.

In sommige vakken mochten leerlingen geregeld antwoorden in het Nederlands, waardoor taalproductie in de doeltaal niet altijd systematisch werd gestimuleerd. Interactie tussen leerlingen en samenwerking kwamen weinig aan bod, wat de communicatieve dimensie van CLIL beperkt. Visuele en schriftelijke ondersteuning was niet in alle lessen even sterk aanwezig, en differentiatie gebeurde vaak impliciet en weinig structureel. Daarnaast bleek dat inhouds- en taaldoelen zelden expliciet gedeeld of gekoppeld werden met de leerlingen.

Sterktes die we vaststelden, zijn onder meer het vlotte gebruik van de doeltaal door de leerkrachten, het toepassen van leerinhoud en taal in concrete opdrachten, en het aanbieden van meervoudige input, zoals tekst, beeld of gebaren. In meerdere lessen zagen we pogingen tot differentiatie en ondersteuning, wat positief is binnen heterogene klassen.

Toch zijn er ook aandachtspunten. Doelen worden zelden expliciet gekoppeld aan taal én inhoud, en feedback focust vaak op inhoud zonder leerbevorderende aandacht voor taalgebruik. Peer- en

zelfevaluatie zijn nagenoeg afwezig, net als actieve samenwerking tussen leerlingen. Verder ontbreekt in meerdere lessen een duidelijke afronding of reflectiemoment.

5.1.3 Interview met een CLIL-leerkracht

Tijdens het interview werd duidelijk dat de school al tien jaar CLIL aanbiedt en daarbij een eigen aanpak ontwikkelde. Ongeveer 85% van de leerlingen volgt een CLIL-traject. De coördinatie ervan gebeurt als neventaak. De school wil het aanbod uitbreiden naar richtingen van dubbele finaliteit en de arbeidsmarkt, onder meer door vakken zoals godsdienst in het Frans aan te bieden. Zo wil men inspelen op noden in het werkveld, bijvoorbeeld in de zorgsector.

CLIL-leerkrachten moeten een C1-niveau behalen in de vier vaardigheden. De overstap naar certificering via de Universiteit Antwerpen – in plaats van via de British Council – verhoogt de drempel. Sommige leerkrachten volgen bijkomende bijscholing via Erasmus+, bijvoorbeeld in de vorm van taalstages in Ierland.

Tegelijkertijd kampen CLIL-klassen met grote taaldiversiteit: instromende leerlingen zijn vaak taalarm, terwijl anderen taalvaardig en leergierig zijn. Differentiatie binnen deze heterogene groepen vormt een blijvende uitdaging. In het eerste jaar gebeurt de evaluatie op permanente basis. Vanaf het tweede jaar volgen examens, waarbij taalkennis geen belemmering mag vormen voor de beoordeling van de leerinhoud. Daarom worden de examens steeds tweetalig aangeboden.

Leerkrachten geven aan nood te hebben aan bijscholing, uitwisseling en duidelijke richtlijnen – ook in de vorm van masterclasses of praktijkgerichte ondersteuning. In Ekeren staat de deur open voor observatie en collegiale uitwisseling, wat de professionele ontwikkeling van CLIL-leerkrachten ten goede komt. Uit een gesprek met een CLIL-leerkracht in Zottegem bleek dat dit niet overal vanzelfsprekend is: daar staan de twee CLIL-leerkrachten er vaker alleen voor en hebben ze elkaars lessen nog nooit bijgewoond. Tot slot kwam in het interview ook de nood aan samenwerking tussen vakleerkrachten naar voren, met het oog op het ontwikkelen van samenhangende taalleerlijnen binnen CLIL.

5.1.4 Bijscholingsmogelijkheden

Uit onze zoektocht blijkt dat er in Vlaanderen een groeiend en gevarieerd aanbod bestaat aan bijscholing voor (toekomstige) CLIL-leerkrachten, gaande van formele opleidingen tot kortlopende masterclasses. Zo biedt UCLL een postgraduaat CLIL aan waarin theorie en praktijk nauw met elkaar verbonden zijn, en waarin leerkrachten ook het vereiste C1-taalniveau kunnen behalen. Daarnaast organiseren Howest en ED HUB een masterclass voor beginnende CLIL-leerkrachten, met aandacht voor didactiek, activerende werkvormen en digitale tools. Voor meer ervaren leerkrachten is er een internationale CLIL-masterclass, waar netwerking en uitwisseling centraal staan.

Zowel in Ekeren als Zottegem bleken bijscholing, zoals die van Jessica Morseau, sterk geapprecieerd te worden. Verder biedt de website van Onderwijs Vlaanderen een overzicht van publicaties, studiedagen en lesmaterialen rond CLIL. Ten slotte voorziet UCLL in een Banaba Meertalig Onderwijs, waarin leerkrachten zich onder meer kunnen specialiseren in CLIL.

Deze bijscholing tonen aan dat er wel degelijk aanbod beschikbaar is, maar maken tegelijk zichtbaar dat de toegang tot opleiding en ondersteuning vaak afhankelijk blijft van het eigen initiatief van de leerkracht of het engagement van de school.

5.1.5 Websiteanalyse van CLIL-scholen

Uit onze uitgebreide analyse van de websites van CLIL-scholen in Vlaanderen blijkt dat er een aanzienlijke kloof bestaat tussen het effectieve CLIL-aanbod en de manier waarop dit digitaal wordt gepresenteerd. Hoewel een meerderheid van de scholen wel degelijk informatie over CLIL aanbiedt, is

deze vaak moeilijk vindbaar, beperkt van inhoud of weinig uitnodigend voorgesteld. Slechts een minderheid van de websites biedt een helder, toegankelijk en aantrekkelijk overzicht van wat CLIL inhoudt, welke vakken worden aangeboden en in welke taal.

Dit gebrek aan zichtbaarheid is opmerkelijk, zeker gezien de meerwaarde die CLIL voor veel leerlingen kan betekenen. Slechts een klein percentage van de scholen maakt gebruik van duidelijke navigatie, multimedia, getuigenissen of interactieve elementen zoals een FAQ. Hierdoor blijft het voor ouders en leerlingen vaak onduidelijk wat CLIL precies is en wat ze mogen verwachten.

Er is dus nog veel ruimte voor verbetering. Scholen die CLIL aanbieden, zouden hun digitale communicatie kunnen optimaliseren met relatief eenvoudige aanpassingen: een zichtbare plaats voor CLIL in het menu, duidelijke definities, praktische informatie over het aanbod en visuele of interactieve elementen die het geheel versterken. Op die manier kan het CLIL-project beter tot zijn recht komen en zijn aantrekkingskracht vergroten.

Dit onderzoek toont aan hoe belangrijk het is dat scholen op een duidelijke, begrijpelijke en aantrekkelijke manier communiceren over projecten zoals CLIL. Alleen zo kunnen scholen echt laten zien wat ze te bieden hebben. Dat al zeker op een website, die vaak als eerst wordt bekeken door ouders en leerlingen.

5.2 Conclusie

CLIL biedt waardevolle kansen binnen het Vlaamse onderwijs, maar de praktijk toont dat de uitvoering nog sterk steunt op het individuele engagement van leerkrachten. Om CLIL duurzaam en effectief te verankeren, is er nood aan structurele ondersteuning, interne samenwerking en betere afstemming tussen onderwijsniveaus.

Onze bachelorproef toont aan dat het verhelderend is om de CLIL-praktijk in het secundair onderwijs te bestuderen als inspiratiebron voor het lager onderwijs. Als toekomstige leerkrachten hopen we via dit onderzoek bij te dragen aan een open houding ten aanzien van meertaligheid, en aan een beter inzicht in de leerweg die leerlingen in het secundair te wachten staat.

De resultaten maken duidelijk dat CLIL op Vlaamse scholen uiteenlopend wordt ingevuld. Leerkrachten zetten zich met overtuiging in, maar stoten daarbij vaak op structurele knelpunten. Verschillen in aanpak, ondersteuning en communicatie blijven groot. Dit wijst op een nood aan beleidsmatige verankering, professionele begeleiding en schooloverschrijdende samenwerking.

Een opvallend zorgpunt is de digitale zichtbaarheid van CLIL: veel scholen communiceren hierover weinig of onduidelijk op hun website. Nochtans vormt de website vaak het eerste informatiepunt voor ouders en leerlingen. Een duidelijke en uitnodigende online-presentatie van het CLIL-aanbod – met bijvoorbeeld praktische info, getuigenissen of visuele elementen – kan het project toegankelijker en aantrekkelijker maken.

Deze bevindingen vormen de inhoudelijke basis voor het afzonderlijke adviesdocument, waarin we aanbevelingen doen aan scholen die CLIL willen opstarten of versterken.

Tot slot benadrukken onze resultaten het belang van meertaligheid als sleutelcompetentie in een diverse en geglobaliseerde samenleving.

6 Product

6.1.1 Getuigenis: een internationale ervaring die blijft nazinderen

Voordat we onze aanbevelingen formuleren, delen we graag deze persoonlijke ervaring van Anne die als middelbare scholier deelnam aan een Erasmus+ project. Haar verhaal illustreert hoe krachtig internationale samenwerking, meertaligheid en thematisch werken kunnen zijn voor de persoonlijke en talige ontwikkeling van jongeren. Het benadrukt waarom zulke kansen niet uitzonderlijk zouden mogen zijn, maar deel van een breed gedragen visie op onderwijs.

“Tijdens mijn middelbareschooltijd kreeg ik via Agora, een theatergezelschap waar ik toen actief lid van was, de kans om deel te nemen aan een Erasmus+ project dat een volledig schooljaar liep. Het project was een samenwerking tussen vier landen: België, Duitsland, Luxemburg en Liechtenstein. Hoewel het niet rechtstreeks via mijn school liep, kreeg ik gelukkig wel ondersteuning. Zo mocht ik bijvoorbeeld een week lessen missen om op uitwisseling te gaan.

Het project bracht jongeren uit de vier landen samen in een vaste theatergroep, met als doel een gezamenlijk theaterstuk op te bouwen en dit in elk van de deelnemende landen op te voeren. De hoogtepunten waren de ontmoetingsweken, telkens in een ander land, waar we intensief samenwerkten en repeteerden.

Het thema van ons theaterstuk was identiteit. Maandenlang wisselden we ideeën uit, repeteerden we en leerden we elkaar écht kennen. Ondanks de taalverschillen vonden we elkaar in het Engels als gemeenschappelijke taal. Onze regisseur sprak Vlaams, de Luxemburgers Frans of Luxemburgs, en zelfs het Duits klonk anders per land. Tot onze eigen verbazing werkte het communiceren in het Engels erg goed, zowel op het podium als daarbuiten.

Helaas is het eindstuk er nooit gekomen. In april 2020 brak de coronapandemie uit en ging alles in lockdown. Het was ontzettend jammer om na al dat harde werk het stuk niet te kunnen opvoeren.

Toch kijk ik met veel warmte terug op deze ervaring. Het was letterlijk én figuurlijk grensverleggend. Dit soort projecten zouden eigenlijk voor elke jongere toegankelijk moeten zijn – om op jonge leeftijd hun talen te oefenen, nieuwe perspectieven te ontdekken en zichzelf te ontplooien in een internationale context.”

Anne

6.2 Adviesdocument

In dit document formuleren we aanbevelingen voor (toekomstige én ervaren) CLIL-scholen in het secundair onderwijs én voor basisscholen die meertaligheid actiever willen inzetten in hun onderwijspraktijk. De basis van dit adviesdocument wordt gevormd door een praktijkgericht onderzoek dat startte met een literatuurstudie, gevolgd door klasobservaties en een interview met een ervaren CLIL-leerkracht. Daarna volgde een vergelijkende analyse van drie CLIL-scholen (Brugge, Ekeren en Zottegem), aangevuld met een analyse van schoolwebsites die CLIL aanbieden.

De aanbevelingen in dit document zijn thematisch opgebouwd: we vertrekken bij de leerlingen in het lager onderwijs, maken de overstap naar de klaspraktijk in het secundair, en richten ons vervolgens op de noden van CLIL-leerkrachten. We eindigen met aanbevelingen op opleidings- en beleidsniveau. Zo willen we bijdragen aan krachtig, duurzaam en taalbewust onderwijs – in het lager én het secundair onderwijs.

6.2.1 Bied CLIL-proeflessen aan om de transitie te versterken

Leerlingen uit het vijfde en zesde leerjaar zouden de kans moeten krijgen om een CLIL-proefles te volgen in een secundaire school. Zo'n kennismaking maakt CLIL concreet en begrijpelijk voor zowel kinderen als ouders. Een doordachte studiekeuze is immers essentieel voor een vlotte overgang van het lager naar het secundair onderwijs.

Voorwaarden om dit te realiseren zijn:

- Leerkrachten van het vijfde en zesde leerjaar moeten voldoende vertrouwd zijn met het concept CLIL.
- Ouders moeten geïnformeerd worden over wat CLIL is en wat het kan betekenen voor de toekomst van hun kind.
- In studiekeuzesprekken en in samenwerking met het CLB moet CLIL een plaats krijgen.

6.2.2 Werk met interactieve woordenlijsten

Een krachtige manier om taalverwerving te stimuleren, is het werken met een interactieve woordenlijst waaraan alle leerlingen bijdragen. In plaats van het aanbieden van vooraf vastgelegde woordenlijsten, worden leerlingen actief betrokken bij het verzamelen en verhelderen van relevante vaktaal. De lesgever volgt de bijdragen van de leerlingen op, corrigeert waar nodig en bewaakt de kwaliteit van de lijst.

Aan het einde van een lesonderdeel, hoofdstuk of als voorbereiding op een toets krijgen alle leerlingen een kopie van de verbeterde lijst. Dit maakt het leerproces transparant en stimuleert eigenaarschap over de leerinhouden.

Leerlingen kunnen de lijst uitbreiden met vertalingen in hun thuistaal, op vrijwillige basis. De lesgever hoeft zelf niet meertalig te zijn: leerlingen kunnen hiervoor een familielid aanspreken, gebruikmaken van vertaaltechnologie zoals AI, of een beroep doen op een lesgever van hun weekendschool (waar sommigen lessen volgen in bijvoorbeeld Pools of Chinees). Dit bevordert meertalige bewustwording en erkent de thuistaal als een meerwaarde.

6.2.3 Maak thuistalen zichtbaar

De schoolbibliotheek kan een belangrijke hefboom zijn voor taaldiversiteit. Scholen kunnen inspelen op de thuistalen van hun leerlingen door ook boeken aan te bieden in het Turks, Arabisch, Oekraïens, ... afhankelijk van de populatie.

Dit bevordert niet alleen leesplezier, maar ook ouderbetrokkenheid. Ouders kunnen worden uitgenodigd om in hun thuistaal voor te lezen in de klas – een krachtig gebaar dat participatie, respect en verbondenheid stimuleert.

6.2.4 Geef CLIL een structurele plaats in de lerarenopleiding

CLIL verdient een prominentere plaats binnen de lerarenopleiding. In onze opleiding kregen we hier nauwelijks of geen concrete voorbeelden van te zien. Slechts één kort CLIL-lesje Italiaans kwam aan bod, aangeboden op eigen initiatief door een geëngageerde docent Nederlands – toevallig of niet, ook onze begeleider in dit traject.

Lerarenopleidingen kunnen hierin een voorbeeldrol spelen: door studenten te laten proeven van CLIL, ontstaat nieuwsgierigheid, motivatie én expertise om het ook zelf toe te passen.

6.2.5 Stimuleer samenwerking tussen CLIL-leerkrachten

Een belangrijk aandachtspunt is de professionaliseringskans voor (toekomstige) leerkrachten. Wie zelf CLIL wil geven, zou minstens een aantal CLIL-lessen bij collega's moeten kunnen observeren.

Observeren, reflecteren en delen is essentieel om CLIL-onderwijs te verbeteren én duurzaam te implementeren.

6.2.6 Voorzie bijscholing op maat

Uit ons onderzoek blijkt dat er een duidelijke nood is aan gerichte bijscholing en verdiepende masterclasses, in het bijzonder voor leerkrachten die al meerdere jaren CLIL geven. Deze groep beschikt doorgaans over veel praktijkervaring, maar mist vaak professionele leernetwerken en structurele ondersteuning om hun expertise verder te ontwikkelen.

Zowel het leerkrachtenteam in Ekeren als dat in Zottegem volgde een bijscholing op maat bij Jessica Morseau, en beiden waren daar erg enthousiast over.

Tegelijkertijd mag de drempel om het juiste attest te behalen niet te hoog liggen. Uiteraard willen we kwaliteit garanderen, maar het is belangrijk om te erkennen dat niet alleen talenkennis en vakinhoud, maar ook didactiek en motivatie doorslaggevend zijn voor sterk CLIL-onderwijs. Een inclusief bijscholingstraject houdt daar rekening mee.

6.2.7 Vergroot de zichtbaarheid van bestaande CLIL-netwerken

Er bestaan verschillende nieuwsbrieven en kanalen die informatie over CLIL, relevante thema's en bijscholingsmogelijkheden bundelen, maar deze zijn nog te weinig gekend in het werkveld. Het zou een meerwaarde zijn als deze bronnen breder verspreid en actiever onder de aandacht gebracht worden.

In de school in Zottegem zijn er bijvoorbeeld slechts twee CLIL-leerkrachten binnen hetzelfde vakgebied (economie), wat de mogelijkheden tot uitwisseling beperkt. In tegenstelling daarmee telt de school in Ekeren negen CLIL-leerkrachten die verschillende vakken geven. In zo'n grotere groep circuleert automatisch meer kennis, expertise en vernieuwing. Het delen van goede praktijken, methodes en opleidingen via centrale communicatiekanalen zou kleinere CLIL-teams kunnen versterken en een gevoel van verbondenheid binnen het bredere CLIL-netwerk bevorderen.

6.2.8 Ontwikkel een materialenbank

CLIL-lesgevers ontwikkelen vandaag vaak zelf hun lesmateriaal. Dit vraagt veel tijd, vakkennis en creativiteit. Er is dus een grote nood aan een centrale materialenbank waarin CLIL-lesgevers ideeën en hulpmiddelen kunnen delen en raadplegen.

Zo'n materialenbank kan niet alleen lesideeën en werkblaadjes bevatten, maar ook:

- Spelletjes en didactisch materiaal die taal en inhoud op een speelse manier verbinden;
- Uitleenbare boeken (bijvoorbeeld informatieve jeugdboeken in de doeltaal);
- Kant-en-klare bundels voor evaluatie of herhaling;
- Audio- en videomateriaal aangepast aan het taalniveau van de leerlingen.

Een belangrijke kanttekening: niet elke lesgever stelt zijn of haar materiaal zomaar beschikbaar. Veel CLIL-materiaal is op maat gemaakt van een specifieke lescontext of bevat inhoudelijke nuances die niet makkelijk overdraagbaar zijn. Bovendien kruipt er vaak bijzonder veel werk in, wat het delen niet vanzelfsprekend maakt.

Toch kan een gedeelde materialenbank waardevol zijn – als er wederkerigheid en erkenning is. Door expertise en materiaal te bundelen, kan de kwaliteit van CLIL-onderwijs stijgen én wordt de drempel verlaagd voor nieuwe lesgevers om ermee te starten.

6.2.9 Herneem beleidsmatige opvolging en ondersteuning

Ons aanvoelen als onderzoekers, dat ook door meerdere respondenten werd bevestigd, is dat CLIL in Vlaanderen in een impasse zit. Waar de invoering ervan ruim tien jaar geleden gepaard ging met actieve betrokkenheid van de overheid, lijkt de beleidsmatige opvolging intussen sterk verminderd. Sommige leerkrachten ervaren hierdoor een gevoel van isolatie en een gebrek aan erkenning.

Het kan immers niet de bedoeling zijn dat een voltijds lesgevende leerkracht niet alleen het CLIL-lesmateriaal ontwikkelt, maar ook de verantwoordelijkheid draagt voor interne beleidsvorming en externe communicatie, zoals promotie op opendeurdagen. Hier ligt een duidelijke verantwoordelijkheid bij de schooldirectie, maar ook op Vlaams beleidsniveau.

Bovendien blijkt uit onze observaties dat scholen, hoewel ze initieel rond hetzelfde CLIL-kader startten, inmiddels sterk uiteenlopende klemtonen leggen. Zo wordt CLIL in sommige scholen aangeboden vanaf de eerste graad en in grote klasgroepen (zoals in Ekeren), terwijl andere scholen pas starten vanaf de derde graad en werken met kleinere groepen wegens vakspecialisatie (zoals in Zottegem). Daarnaast zijn er ook scholen die intussen gestopt zijn met het aanbieden van CLIL. Helaas beschikken we niet over voldoende gegevens om de exacte redenen daarvan te achterhalen of om in kaart te brengen welke factoren (zoals leerlingenprofiel, ouderbetrokkenheid, personeelsbeleid of beleidskeuzes) hierin doorslaggevend waren.

Om hierover meer inzicht te krijgen, ontwikkelden we een Google Form voor voormalige CLIL-scholen, in de hoop zo toch enkele verklaringen te kunnen verzamelen: <https://forms.gle/cKALEPfGDLv9sr4A9>

6.2.10 Vergroot de zichtbaarheid van CLIL-aanbod op schoolwebsite

Een groot deel van de Vlaamse CLIL-scholen vermeldt het CLIL-aanbod niet of slechts minimaal op hun website. Nochtans vormt de schoolwebsite vaak het eerste informatiepunt voor ouders en leerlingen.

Om dit te verbeteren, raden we aan om CLIL duidelijk zichtbaar te maken vanaf de startpagina. Dat kan via een opvallende knop, banner of korte toelichting. Daarnaast is het zinvol om een aparte CLIL-pagina te voorzien met een heldere uitleg over wat CLIL is, welke vakken er worden aangeboden, in welke talen en vanaf welk leerjaar. Een combinatie van tekst, beeldmateriaal en getuigenissen maakt de informatie toegankelijk en aantrekkelijk.

Belangrijke punten op een rij:

- Een korte en begrijpelijke definitie van CLIL, aangepast aan ouders en jongeren.
- Een overzicht van CLIL-vakken per leerjaar en taal.
- Getuigenissen of korte video's van leerlingen of leerkrachten.
- Een FAQ-sectie met antwoorden op veel gestelde vragen.
- De naam en contactgegevens van een aanspreekpunt voor vragen over CLIL.

Tot slot is het belangrijk om de website geregeld te actualiseren en te testen op gebruiksvriendelijkheid: kan een bezoeker de CLIL-informatie vlot vinden, ook zonder voorkennis?

6.3 Slot

CLIL is geen eendagsvlieg, maar een langetermijnvisie op onderwijs waarin taal en inhoud elkaar versterken. De praktijkervaringen uit dit onderzoek tonen aan dat er veel enthousiasme en potentieel aanwezig is in het werkveld, maar ook dat leerkrachten, leerlingen en scholen niet altijd de juiste ondersteuning krijgen om CLIL duurzaam uit te bouwen.

Met dit adviesdocument hopen we scholen, leerkrachtenopleidingen en beleidsmakers te inspireren om meertaligheid en vakonderwijs meer met elkaar te verweven. De voorgestelde aanbevelingen vragen geen radicale koerswijzigingen, maar wel gerichte keuzes en samenwerking op verschillende niveaus.

Door in te zetten op interactie, netwerkvorming, structurele ondersteuning en erkenning van diversiteit, maken we van CLIL niet alleen een didactische methode, maar een krachtig antwoord op de uitdagingen én de rijkdom van onze meertalige samenleving.

6.4 Toekomstvisie: CLIL en meertaligheid in beweging

Wat begon als een verkennend onderzoek naar CLIL-praktijken in het secundair onderwijs en hun betekenis voor de overgang vanuit het lager, groeide uit tot een breder verhaal over meertaligheid, onderbenut potentieel en de vele vragen die daarbij horen.

Tijdens ons traject werd duidelijk dat CLIL-klassen vaak bijzonder meertalig zijn, maar dat deze rijkdom aan thuistalen zelden bewust wordt ingezet. Hoe komt het dat in een klas waar de helft van de leerlingen een andere thuistaal spreekt, die talen nauwelijks een plek krijgen in het leerproces? Waarom weten scholen zo weinig over de extra inspanningen van leerlingen en hun gezinnen, bijvoorbeeld via weekendonderwijs of aanvullende taaltrajecten?

Ook de thuistaalscholen zelf roepen vragen op: Wie organiseert ze? Wat drijft de lesgevers? Welke methodes en materialen gebruiken ze, en hoeveel tijd investeren kinderen hierin?

Deze bachelorproef is geen eindpunt, maar een vertrekbasis. Voor ons, en hopelijk ook voor anderen, om verder te denken over hoe CLIL en meertaligheid elkaar kunnen versterken. En vooral: hoe we elk kind beter kunnen ondersteunen in zijn of haar unieke taalverhaal.

Figuur 1 - This varkentje uit "een stukje van de regenboog" door Jan Van Coillie

7 Bijlagen

7.1 Scholen die we contacteerden

Voor onze klasobservaties namen we contact op met verschillende CLIL-scholen verspreid over Vlaanderen. Ondanks onze inspanningen bleef het aantal positieve reacties beperkt. We baseerden onze selectie op de officiële lijst van erkende CLIL-scholen, beschikbaar via [Vlaanderen.be/onderwijs CLIL-scholen.xlsx](https://vlaanderen.be/onderwijs/CLIL-scholen.xlsx).

SCHOOL	MAIL	RESPONS	BEZOEK
Lien			
Campus Middenschool 1e en 2e jaar secundair Oorderseweg 8 2180 Ekeren Tel.: 03 541 01 36 of 03 500 04 01 Startjaar CLIL: 2014 Onderwijsnet: KOV	Ja	Ja	Donderdag 8 mei 2025
Campus Bovenbouw 3e tot 7e jaar secundair Kloosterstraat 82 2180 Ekeren Tel.: 03 541 01 36 of 03 500 04 01 Startjaar CLIL: 2014 Onderwijsnet: KOV	Ja	Nee	/
Sint-Jozefinsituut Gemeenteplein 8 2550 KONTICH Tel.: 03 457 77 97 secretariaat@sjj.be Startjaar CLIL: 2017 Onderwijsnet: KOV	Ja	Ja	Om planlast te beperken gaat de school niet in op uitnodigingen van studenten.
Scheppersinstituut Cooppallaan 128 9230 Wetteren info@scheppers-wetteren.be Startjaar CLIL: 2019 Onderwijsnet: KOV	Ja	Ja	Ze bieden dit jaar geen CLIL aan. Een Google Form gestuurd om meer inzicht te krijgen - geen respons.

GO! Atheneum Zottegem Meerlaan 25 9620 Zottegem Tel.: 09 326 78 40 info@kaz.be Startjaar CLIL: 2019 Onderwijsnet: GO!	Ja	Ja	Dinsdag 6 mei 2025
Anne			
GO! Koninklijk Atheneum Antwerpen Franklin Rooseveltplaats 11 2060 Antwerpen Tel.: 03 232 70 99 info@atheneumantwerpen.be Startjaar CLIL: 2022 Onderwijsnet: GO!	Ja	Nee	/
Sint-Janscollege Campus Heiveld Tel.: 09 228 32 40 heiveld@sjc-gent.be Startjaar CLIL: 2019 Onderwijsnet: KOV	Ja	Nee	/
Sint-Jozef Humaniora Noord Zandstraat 76 8000 Brugge Tel.: 050 47 17 17 sjh@sintjozefhumaniora.be Startjaar CLIL: 2015 Onderwijsnet: KOV	Ja	Ja	Donderdag 20 maart 2025
Heilige- Drievuldigheidsscole Oude Markt 28 B- 3000 Leuven Tel.: +32 (0)16 22 27 92 Startjaar CLIL: 2017 Onderwijsnet: KOV	Ja	Nee	/

Instituut van het Heilig Graf Patersstraat 28 2300 Turnhout info@heilig-graf.be Startjaar CLIL: 2015 Onderwijsnet: KOV	Ja	Nee	/
---	----	-----	---

7.2 Klasobservaties

Hieronder vindt u onze observaties van CLIL-lessen op drie verschillende Vlaamse secundaire scholen:

7.2.1 Sint Jozef Humaniora (Anne)

7.2.1.1 Observatie CLIL-les – Geschiedenis in het 2de middelbaar

Datum: donderdag 20 maart 2025

Naam docent: Simon Van Dael

Vak: Geschiedenis in het Engels

Klas: 23 kinderen, 2de middelbaar

Uur: 4de lesuur, 11:10 uur

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Het eerste lesdoel was om de leerstof te herhalen en vragen te stellen voor het examen. De leerlingen wisten dit en begonnen direct aan het begin van de les met het stellen van verschillende vragen over verschillende thema's.

Het tweede lesdoel was om de toetsen te verbeteren die ze eerder hebben gemaakt. Dit wisten ze ook op voorhand. Ze moesten de toetsen meenemen van thuis (deze hadden ze al gekregen).

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

Tijdens deze les hadden de kinderen de mogelijkheid om vragen te stellen over de leerstof die ze de afgelopen tijd hadden gezien om zich op de examens voor te bereiden. Het ging dus in deze les over leerstof die ze al hadden gezien.

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

Het was inhoudelijk (herhaling geschiedenis) en het was talig (Engels en Nederlands).

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

De leerlingen waren heel aandachtig. Ze waren stil en luisterden goed wanneer de leerkracht aan het spreken/ uitleggen was.

Ze hebben aan het begin van de les inhoudelijke vragen gesteld om zich op de toets voor te bereiden.

Tussendoor werden er ook vragen gesteld (inhoudelijk). De leerkracht antwoorde hierop in het Engels.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

De leerlingen hebben grotendeels in het Engels gesproken maar wisselden soms naar Nederlands. De Nederlandse woorden en zinnen werden in het Engels herhaald.

Ook hebben de leerlingen schriftelijk notities genomen (antwoorden op hun vragen) en hebben ze hun toetsen verbeterd. Hierbij mochten ze de taal kiezen.

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

Aan het einde van de les heeft de lesgever de belangrijkste dingen herhaald en nog een keer samengevat. De kinderen kregen nog de kans om een laatste vraag te stellen moest er alsnog iets niet helemaal duidelijk zijn.

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

De lesgever verbeterde de kinderen op vlak van inhoud (bv. een verkeerde redenering of een verkeerd antwoord) en op taal (bv. wanneer de leerlingen iets verkeerd hebben uitgesproken).

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

De lesgever motiveerde de kinderen om vooral Engels te spreken, zeker wanneer er iemand vooral in het Nederlands sprak.

Ook moeilijkere begrippen uit het vak geschiedenis werden in het Engels gegeven. Hierbij vertaalde de lesgever het indien het niet duidelijk was in het Nederlands.

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Er werd veel gebruik gemaakt van het digibord. Al dat werd besproken, heeft de lesgever ook visueel op het digibord laten zien. De cursus, een PowerPoint met afbeeldingen en pictogrammen, iets op het internet voor extra toelichting en de toets.

Bijna elke leerling had de cursus of toets voor zich liggen.

Er werd op vlak van taal en inhoud gedifferentieerd.

Bij de inhoud werden vooral moeilijkere begrippen of onderwerpen extra uitgelegd.

Bij de taal heeft de lesgever het dubbele taalgebruik ingezet (bv. hetzelfde herhalen in het Nederlands en in het Engels).

Wanneer een leerling niet wist hoe een Engels woord werd geschreven, deed de lesgever dit spellen.

Een woordenschatlijst ontbrak echter.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- **Ja / Nee**

De lesgever herinnerde de leerlingen eraan om Engels te spreken (of te proberen) wanneer er Nederlands werd gesproken.

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- **Ja / Nee**

De lesgever spreekt grotendeel in het Engels maar wisselt soms ook naar het Nederlands om dingen extra te herhalen en samen te vatten.

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- **Ja / Nee**

Wanneer een leerling iets verkeerd zei in het Engels, werd dat niet altijd verbeterd.

Voor de rest heeft de lesgever wel feedback gegeven op de inhoud en soms op taal.

In hun toetsen krijgen ze wel uitgebreid feedback. Zie punt 9.

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- **Ja / Nee**

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- **Ja / Nee**

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- **Ja / Nee**

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- **Ja / Nee**

Alles werd kort overlopen voor het examen om de les af te sluiten.

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- **Ja / Nee**

Bv. wanneer de leerkracht iets over pijl en boog en andere wapens aan het vertellen was, gebruikte hij hierbij gebaren.

Op smartschool heeft de lesgever de lesinhoud ingesproken (in het Engels). De kinderen kunnen deze beluisteren om de leerstof te herhalen en om zich voor te bereiden op de examens.

Voor de rest werden beeld en tekst op het digiboard gebruikt, op het krijtbord geschreven en op papier uitgedeeld aan de leerlingen.

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- **Ja / Nee**

Schriftelijk op papier en digitaal op smartschool.

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- **Ja / Nee**

De lesgever gooide regelmatig vragen in de ronde of stelde een vraag specifiek aan één leerling.

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- **Ja / Nee**

De leerlingen en de leerkracht waren met elkaar in gesprek. Ze spraken overwegend Engels met elkaar.

Ze moeten niet in het Engels antwoorden of vragen maar doen dit wel veel uit zichzelf.

In de toets (Engels) die op het smartboard werd getoond zag je een illustratie met een Nederlandse grap. Er wordt dus ook Nederlands geïntegreerd.

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De leerkracht vraagt tussendoor of er vragen zijn. Hij gebruikt een fijne intonatie en expressie. Hij gebruikt veel hand gebaren. Hij herhaalt soms (moeilijke dingen) een tweede keer in het Nederlands direct nadat hij dat in het Engels heeft gezegd. Nadat hij in het Engels heeft verteld vat hij de informatie heel kort samen in het Nederlands.

De kinderen stelden vragen in het Engels en in het Nederlands. Ze mochten Engels en Nederlands gebruiken om te antwoorden en vragen te stellen. De lesgever gaf grotendeels antwoord in het Engels, ook op vragen die in het Nederlands werden gesteld.

De leerkracht was heel vlot in het Engels. Sommige woorden waren moeilijk maar in de context wel begrijpbaar. De woordenschat was uitdagend en inhoudelijk op de geschiedenisles.

Een leerling vroeg: wat is een ...? De leerkracht gooide de vraag dan terug in de groep: "Who knows what a ... is?"

Ik was verbaasd hoe goed de meeste leerlingen (voor een 2de middelbaar) in het Engels konden spreken. Ze spraken grotendeels in het Engels.

De leerkracht heeft 8 minuten voordat de les afgelopen was aangekondigd dat de les bijna voorbij is. 5 minuten voor het leseinde heeft de leerkracht de les afgerond en ze veel succes gewenst met de examens.

De lesgever heeft vermeld dat het een zeer sterke klas is. Die indruk had ik zelf ook.

De lesgever geeft naast geschiedenis CLIL ook aardrijkskunde CLIL. Hij is geen Engels leerkracht maar heeft zijn taalvaardigheid opgedaan toen hij op Erasmus was. Hiernaast heeft hij een C1 diploma in het Engels behaald en een CLIL-bijtscholing gevolgd.

Wanneer de leerlingen een toets krijgen, krijgen ze die in twee talen. Een keer in de Engelse versie en één keer in de Nederlandse versie want de kinderen mogen geen punten verliezen doordat ze een vraag niet begrijpen.

Hun taal wordt ook beoordeeld. Ze kunnen een A, B, C of D krijgen. Het telt niet mee met de punten van de toets maar geldt als richtlijn om te zien hoe het CLIL-niveau is.

A= alles geantwoord in het

B= voornamelijk geantwoord in het Engels (maar ook een beetje Nederlands)

C= voornamelijk geantwoord in het Nederlands (maar ook een beetje Engels)

D= alles geantwoord in het Nederlands

7.2.1.2 Observatie CLIL-les – Geschiedenis in het 3de middelbaar

Datum: donderdag 20 maart 2025

Naam docent: Simon Van Dael

Vak: Geschiedenis in het Engels

Klas: 20 kinderen 3de middelbaar

Uur: 7de lesuur, 14:55

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

De leerkracht heeft voordat de les begon samengevat wat ze gaan doen en wat hij gaat bespreken. Zoals de vorige les gaan ze overlopen en herhalen wat ze de afgelopen tijd hebben geleerd. Ze mogen vragen stellen om zich voor te bereiden op de examens

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

Na de vragenronde heeft de lesgever de voorbije leerstof en cursus herhaald. De kinderen hebben hun eigen cursus ook overlopen. Ze kijken mee met de lesgever.

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

Vooraf spreken en luisteren. Ze stelden soms vragen en namen hierbij soms notities.

De leerlingen participeerden in het algemeen niet heel veel. Af en toe een vraagje. Ze zijn wel rustig maar vermoedelijk zijn ze moe (laatste uur). Een leerling was bijvoorbeeld heel de les lang aan het dagdromen uit het raam. Een andere leerling had zijn cursus niet bij. Nog een andere leerling had geen cursus maar wel een laptop.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

Een leerling had een vraag maar snapte het na de uitleg van de lesgever nog steeds niet. De lesgever heeft het dan nog een keer in het Nederlands uitgelegd en zo werd het al iets duidelijker voor de leerling. De lesgever merkte dat de leerling het alsnog niet helemaal begreep dus heeft hij het ook nog een keer visueel gemaakt door aan het bord een tekening te maken. Hierna zei de leerling dat ze het wel snapte.

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

De cursus die de lesgever aan de PowerPoint heeft laten zien bevatte schema's, afbeeldingen, pictogrammen en afbeeldingen waarop je ook kon zien waarover het gaat.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

Een leerling begon telkens in het Nederlands te praten. De lesgever heeft de leerling herinnert om in het Engels te proberen praten. De leerling begon vervolgens wel te praten.

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

De lesgever spreekt in het Engels en enkel in het Nederlands wanneer het nodig is (bv. voor extra uitleg, herhaling, ...)

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

De leerlingen mogen als voorbereiding op de examens of als oefening een vragenlijst beantwoorden en deze door mailen naar de lesgever. De lesgever geeft hierop feedback en tips hoe de leerlingen hun taal nog beter kunnen formuleren.

In het algemeen mogen ze de lesgever contacteren tot 18:00 uur als er nog vragen zijn of feedback en hulp nodig hebben

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruik gemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee
-

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- Ja / Nee

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- Ja / Nee

Ze hebben toegang tot het lesmateriaal in smartschool en krijgen een afgeprinte versie.

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- Ja / Nee

De lesgever stelt inhoudelijke vragen aan de kinderen.

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- Ja / Nee

Deze les was niet super interactief maar er werd wel veel gesproken (bv. vragen stellen en beantwoorden).

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De lesgever gebruikt veel handgebaren. Deze zijn ook heel duidelijk.

7.2.2 GO! Atheneum Zottegem (Lien)

7.2.2.1 Observatie CLIL-les – Boekhouding in het 5de middelbaar

Datum: dinsdag 6 mei 2025

Naam docent: Charlotte Verlinden

Vak: Boekhouding in het Engels (2u)

Klas: 5de middelbaar, 7 leerlingen

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Het werd niet expliciet vermeld. De les bouwde voort op een vorige les. De inhoudelijke en talige doelen werden niet vernoemd.

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

De les bouwde voort op een vorige les. Er werd kort herhaald en afgetoetst of dit hoofdstuk nieuwe leerstof is of niet.

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

De Il weten dat de inhoud belangrijker is dan de taal. Dat ze bij taalfouten geen punten verliezen. De inhoud is de te kennen leerstof.

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

Voornamelijk luisteren en lezen. Spreken is af en toe een woordje tegen de Ik, en schrijven af en toe een woordje in de cursus.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Helaas, de kans zou er kunnen zijn bij het maken van oefeningen. Nu individueel of klassikaal. Niet per twee of groepjes.

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

Ja, maar beperkt. Deels door het vak economie, waarbij vooral met cijfers wordt gewerkt.

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

Gewoon boeken toe en tot volgende les

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Vooraf de vakinhoud moet gekend zijn.

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

Echt vakjargon zelfs.

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

Veel zinnen werden eerst in het Engels gezegd en dan opnieuw in het Nederlands. De Ik spreekt vrij traag en zeer duidelijk. Belangrijke, niet te missen info (toets, huiswerk, paginanummers, ...) wordt steeds in het Nederlands gezegd. De Ik vraagt regelmatig of er nog vragen zijn.

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Zeer beperkt. De woordenlijst is enkel Nederlandstalig. Toch kennen de ll de Engelstalige termen, omdat die in de cursus staan en op de PPP. De leerkracht gebruikt ook de Engelstalige termen. Het is zelfs belangrijk om ook de Nederlandstalige termen te blijven kennen, ook omdat ze volgend jaar les hebben van een andere docent, en daar moeten ze ook de Nederlandstalige termen kennen.

Ik heb wel gevraagd of er iemand een woordenlijst bijhoudt, of er een online interactieve lijst was die alle leerlingen konden raadplegen en aanvullen. Dat is er niet maar vonden ze wel een goed idee om in de toekomst te doen.

De docent ervaart veel werkdruk, ze is al blij dat ze een zelfgemaakte cursus en PPP heeft. Extraatjes zoals afbeeldingen en woordenschatlijsten komen later.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Uitspraak, meervoud

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- **Ja / Nee**

Maar beperkt. PowerPointpresentatie en cursus.

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- **Ja / Nee**

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- **Ja / Nee**

Oplossingen werden al gegeven en mochten gewoon overgepend worden.

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- **Ja / Nee**

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De CLIL-richting boekhouden wordt aangeboden vanaf het 3de middelbaar. Er is gestart met meer leerlingen dan er nu nog in de klas zitten.

De les werd gegeven in het Engels, met occasionele toelichting in het Nederlands. De leraar doceerde vooral: uitleg werd mondeling gegeven in het Engels, soms verduidelijkt in het Nederlands. Leerlingen luisterden aandachtig. Er werd gepeild naar voorkennis, waarbij de docent nagaat of het om herhaling of nieuwe leerstof gaat.

De leerlingen beschikken over een cursus en gele ondersteunende documenten (uitsluitend in het Nederlands) en keken naar een PowerPointpresentatie (PPP). Bij toetsen mogen antwoorden ook in het Nederlands geformuleerd worden (milde vorm van verbetering). Engels blijft de instructietaal; Nederlandstalige termen zijn toegelaten op toetsen, hoewel leerlingen vaak meer moeite ondervinden met de Nederlandstalige vaktermen.

Elke leerling las een stukje Engelse tekst voor. De les bevatte weinig tot geen interactie of samenwerking; het was niet duidelijk of overleg tussen leerlingen toegestaan was. Tijdens de les werd een oefening besproken. De docent toonde uiteindelijk de oplossing op het bord. De ll werden niet aangespoord en gemotiveerd om zelf de oplossing te zoeken.

7.2.2.2 Observatie CLIL-les – Toegepaste economie in het 6de middelbaar

Datum: dinsdag 6 mei 2025

Naam docent: Charlotte Verlinden

Vak: Toegepaste economie in het Engels (1u)

Klas: 6de middelbaar, 5 leerlingen

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

Spreken minder.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Gemiste kans tijdens het individueel maken van de oefeningen.

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

Maar weinig, vooral luisteren en lezen. Het spreken en schrijven beperkt zich tot woordjes.

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

Zeer specifiek jargon.

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee
-

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- Ja / Nee

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- Ja / Nee

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- Ja / Nee

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- Ja / Nee

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De leerlingen zijn gestart met CLIL vanaf het 3de middelbaar, sommigen zelfs al in het 1ste jaar (toen werd dat nog op die school in de eerste graad aangeboden, nu niet meer). Er is sprake van een opbouwende leerlijn over de jaren heen (3de t.e.m. 6de jaar), die tot stand kwam dankzij het persoonlijke engagement van twee vakleerkrachten, eerder dan via een schoolbreed beleidsplan. Het valt op dat er op de flyer voor de opendeurday niets staat over CLIL.

De les werd gegeven in het Engels, met focus op vaardigheden als luisteren, lezen en schrijven. Spreken kwam niet aan bod. De les werd snel opgebouwd, met veel vakinhoudelijke input. Er was geen interactie tussen leerlingen en ook geen aanmoediging tot samenwerking of taalproductie.

Belangrijke praktische informatie wordt enkel in het Engels gedeeld, bijvoorbeeld paginanummers. Tijdens de les werkten leerlingen ongeveer 10 minuten individueel aan oefeningen, zonder overleg of gezamenlijke reflectie.

7.2.2.3 Observatie CLIL-les – Bedrijfswetenschappen in het 6de middelbaar

Datum: dinsdag 6 mei 2025

Naam docent: Charlotte Verlinden

Vak: Bedrijfswetenschappen in het Engels (1u)

Klas: 6de middelbaar, 6 leerlingen

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

De II werken individueel en in stilte aan oefeningen.

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Cursus met enkel tekst en ruimte voor oefeningen. PPP is sober, met de kleuren blauw, wit en grijs. Enkel tekst en oefeningen. Geen foto's of prenten.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

De les van het 4de en 5de leerjaar kon ik nog volgen. Deze les was zeer moeilijk, zowel qua taal (woordenschat, tempo) als vakinhoud.

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Verbetersleutel zit mee in de cursus. Leerlingen werken individueel en in stilte aan oefeningen.

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- Ja / Nee

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- Ja / Nee

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- Ja / Nee

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- Ja / Nee

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De les richtte zich op de vaardigheden luisteren, lezen en schrijven. Taalproductie door de leerlingen (spreken of schrijven in eigen woorden) kwam niet aan bod. Oefeningen werden individueel en in stilte gemaakt. Afwisseling in werkvormen ontbrak, maar het rustige werkmoment werd als waardevol ervaren.

De verbetering van de oefeningen is gepland voor de week erop, klassikaal, aan de hand van slides uit de cursus. Deze slides bevatten ook de verbetersleutel.

7.2.3 Moretus Ekeren (Lien)

7.2.3.1 Observatie CLIL-les – Aardrijkskunde in het 1ste middelbaar

Datum: donderdag 8 mei 2025

Naam docent: Liesbeth Maes

Vak: Aardrijkskunde in het Engels

Klas: 1ste middelbaar, 9 leerlingen

Uur: derde lesuur

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Beginnen met een toets, daarna volgende hoofdstuk behandelen. De toets is in het Engels opgesteld. De ll mogen antwoorden in het Engels of in het Nederlands. Ze mogen ook steeds vragen om verduidelijking. Enkel op de vakinhoud zal punten gegeven worden.

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

De ll weten wel dat ze de inhoud moeten kennen en geen punten kunnen verliezen bij taalfouten. Ze mogen ook steeds antwoorden in het Nederlands, zowel tijdens de les als op de toets.

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

Vooral luisteren en lezen. Spreken = het antwoord op een vraag, meestal 1 woord. Schrijven = vooral woordjes, geen zinnen.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Er was wel een oefening waar samenwerken in duo's had gekund.

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

*Leerlingen mogen fouten maken in de uitspraak, of antwoorden in het Nederlands. Vaak wordt wat gezegd werd in het Engels herhaald in het Nederlands.
Op de toets: gebruik maken van een vast schrijfkader*

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Zeer veel beeldmateriaal: foto's en filmpjes om alles te verduidelijken. En ook kaarten.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

Ja, en een foute uitspraak of vervoeging van een werkwoord is niet erg.

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- Ja / Nee

Veel en gevarieerd fotomateriaal en videobeelden.

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- Ja / Nee

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- Ja / Nee

Ja, a.d.h.v. oefeningen die de ll moeten beoordelen met kernwoorden.

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- Ja / Nee

Interactief tussen lk en ll. De ll onderling zijn niet interactief bezig

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

De les startte met een toets, opgesteld in het Engels. Leerlingen mochten antwoorden in het Engels of in het Nederlands. Er werd enkel beoordeeld op vakinhoud; taalgebruik (grammaticale fouten of uitspraak) had geen invloed op de score. Leerlingen mochten steeds verduidelijking vragen. In de klas werd toelichting vaak eerst in het Engels gegeven, en daarna herhaald in het Nederlands.

Tijdens de toets gebruikten leerlingen een vast schrijfkader.

Tijdens de les werd veel beeldmateriaal ingezet: foto's, video's en kaarten ter ondersteuning van de complexe, vakgebonden woordenschat. Dit maakte de inhoud visueel en toegankelijk.

Hoewel er een oefening was die zich leende tot samenwerking in duo's, werd die individueel uitgevoerd. De interactie beperkte zich tot de leraar en leerlingen; onderling overleg was er niet. Er was wel sprake van een gevarieerd en interactief lesmoment tussen leerkracht en leerlingen, bijvoorbeeld via oefeningssets waarbij leerlingen kernwoorden in de doeltaal moesten gebruiken.

Leerlingen kenden de talige termen soms beter dan de Nederlandstalige. Fouten in uitspraak of woordkeuze werden toegestaan en vormden geen hinder voor deelname.

7.2.3.2 Observatie CLIL-les – Aardrijkskunde in het 1ste middelbaar

Datum: donderdag 8 mei 2025

Naam docent: Liesbeth Maes

Vak: Aardrijkskunde in het Engels

Klas: 1ste middelbaar, 17 leerlingen

Uur: vierde lesuur

1. Lesintroductie

Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?

- Ja / Nee

Eerst een toets, daarna verder met de leerstof.

Een leerling twijfelde over de puntenverdeling en vroeg of er punten afgaan als hij in het Nederlands antwoordt op de vragen. De lesgever zei dat er enkel punten gegeven worden op de inhoud.

Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?

- Ja / Nee

2. Leskern

Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?

- Ja / Nee

Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?

- Ja / Nee

De lesgever laat de ll de woorden steeds eerst mondeling gebruiken, later in de les gaan ze de woorden ook opschrijven.

De ll mogen specifieke vaktermen vooraan op het bord schrijven. Op het bureau van de lesgever ligt een briefje, de ll mogen spieken. Zeer krachtig want de ll staan duidelijk stil bij de schrijfwijze van een woord.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

- Ja / Nee

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe (spreken/schrijven)?

- Ja / Nee

Eerst de woorden uitspreken (vergelijken van foto's), later opschrijven in de cursus.

3. Afsluiting

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

- Ja / Nee

4. Doelen

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

- Ja / Nee

5. Ondersteuning

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

- Ja / Nee

In het eerste jaar mag een ll nog fonetisch schrijven, het woord opschrijven zoals het klinkt. Ook fouten in de uitspraak kan. De lesgever heeft ervaring en daardoor vertrouwen dat de ll de sprong maken van woorden naar zinnen en van verlegenheid naar durf. De groeicurve van begin eerste middelbaar vergeleken met eind tweede middelbaar is enorm.

De lesgever spreekt vrij traag en herhaald hetzelfde ook nog eens in het Nederlands. De ll kregen weinig tijd voor de toets, sommige ll konden de toets niet afwerken.

Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?

- Ja / Nee

Op de toets: een schrijfkader om een conclusie te schrijven. In alle vakken wordt er aandacht besteed aan het formuleren van conclusies.

Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

- Ja / Nee

De lesgever moedigt de ll aan om zinnen te gebruiken. Op de toets liefst antwoorden in een zin, niet met een woord.

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

- Ja / Nee

6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie

Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

- Ja / Nee

Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?

- Ja / Nee

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

- Ja / Nee

Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?

- Ja / Nee

Enkele ll mogen vaktermen op het bord schrijven, ze mogen spieken (zelfevaluatie) en de andere ll kijken mee en roepen suggesties (peerevaluatie).

Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?

- Ja / Nee

7. Meervoudige input

Worden verschillende middelen gebruikt (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?

- Ja / Nee

Veel foto's en enkele video's.

Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?

- Ja / Nee

8. Actief leren

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

- Ja / Nee

Oefeningen waarbij de juiste termen bij de juiste foto's moeten worden geplaatst.

Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

- Ja / Nee

Opgelet: interactie tussen lk en ll, niet tussen de ll onderling.

9. Algemene indruk en extra opmerkingen

Dezelfde lesinhoud werd opnieuw gegeven, deze keer aan een grotere en meer rumoerige klasgroep. De les begon met een toets, gevolgd door verdere verwerking van de leerstof. Leerlingen kregen beperkte tijd voor de toets; sommigen konden die niet volledig afwerken.

Bij aanvang vroeg een leerling of antwoorden in het Nederlands puntenaftrek zouden geven. De lesgever maakte duidelijk dat enkel de inhoud telt en taalfouten niet afgestraft worden. In het eerste jaar wordt fonetisch schrijven nog toegestaan. De instructietaal was Engels, maar uitleg werd regelmatig herhaald in het Nederlands. De lesgever sprak traag en duidelijk.

Leerlingen gebruikten nieuwe vaktermen eerst mondeling en noteerden ze later schriftelijk. Ze mochten termen op het bord schrijven; hierbij werd zelfevaluatie en peerevaluatie aangemoedigd: medeleerlingen dachten actief mee over de juiste schrijfwijze. Een spiekbrieftje op het bureau was zichtbaar en mocht geraadpleegd worden, wat leerlingen bewust maakte van correcte spelling.

De lesgever toonde vertrouwen in de taalontwikkeling van de leerlingen en benoemde een duidelijke groeicurve van het eerste naar het tweede jaar. Leerlingen werden aangemoedigd om volledige zinnen te gebruiken, ook op de toets, waarvoor een schrijfkader voor het formuleren van een conclusie voorzien was.

Er werd gewerkt met gevarieerd materiaal: foto's, enkele videofragmenten en tekst. In een oefening moesten leerlingen de juiste termen bij de juiste beelden plaatsen. De interactie verliep voornamelijk tussen leerkracht en leerlingen; onderlinge samenwerking tussen leerlingen was afwezig.

7.3 Vergelijkende studie (Anne en Lien)

In deze studie vergelijken we zeven geobserveerde CLIL-lessen, afkomstig van drie verschillende secundaire CLIL-scholen. Tijdens de observaties hebben we ons gericht op belangrijke aspecten van de lessen: de introductie, de kern en de afsluiting van de les, de formulering van de doelen, de geboden ondersteuning, de manier van feedback geven, het omgaan met fouten, de evaluatie, het gebruik van meervoudige input en de mate van actief leren.

De observatievragen zijn geformuleerd met behulp van de “kijkwijzer voor het ontwerpen van CLIL-lessen” uit het boek “Klaar voor CLIL”.

Toch moet worden opgemerkt dat interpretaties kunnen variëren en dat het hier gaat om momentopnames. De observaties zijn gebaseerd op slechts enkele lessen en geven dus niet per se een volledig beeld van hoe CLIL-lessen op die school normaal verlopen.

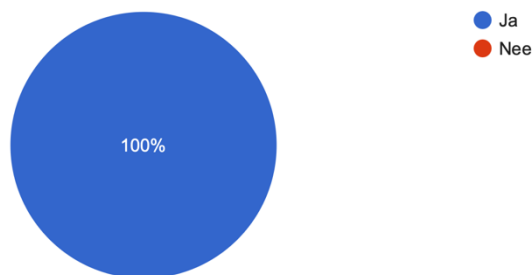
De observaties tonen aan dat CLIL in Vlaanderen op verschillende manieren wordt ingevuld. Er zijn duidelijke sterktes maar ook opvallende werkpunten.

7.3.1 Sterktes

- **Doeltaalgebruik:** in alle lessen wordt de doeltaal (Engels) consequent gebruikt door de leerkracht en de leerlingen worden hiertoe aangemoedigd. In sommige lessen spreken leerlingen al spontaan Engels en durven ze fouten te maken.

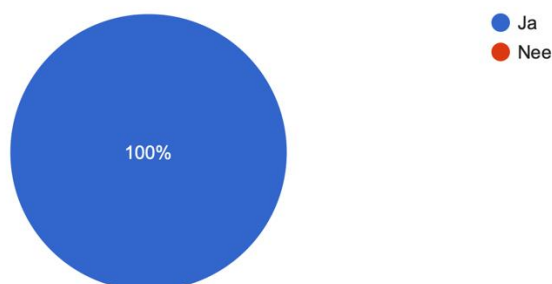
Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?

7 Antwoorden

Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?

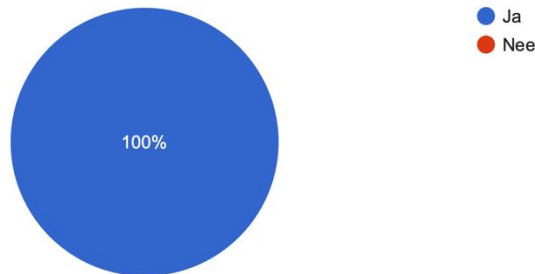
7 Antwoorden

- **Vaktaal:** in alle observaties is er aandacht voor vakspecifieke taal. In de economische vakken werd zelfs opgemerkt dat leerlingen vaak beter de Engelse termen kennen dan de Nederlandse.

Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?

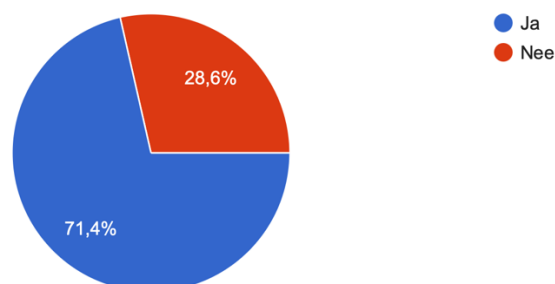
7 Antwoorden

- **Ondersteuning en differentiatie:** in de meeste lessen wordt visuele en auditieve ondersteuning gegeven en wordt er gedifferentieerd op taalniveau. Vrijwel alle leerkrachten schakelen tussen de doeltaal (Engels) en Nederlands. In de les aardrijkskunde mochten eerstejaars bijvoorbeeld fonetisch schrijven en kregen ze een schrijfkader om een conclusie te formuleren.

Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?

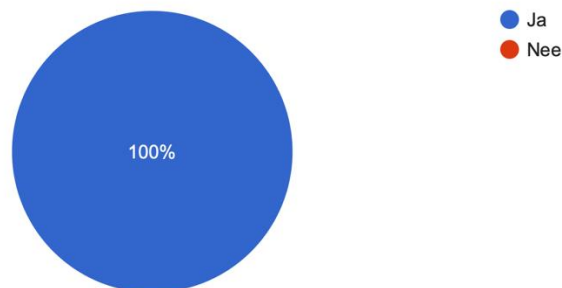
7 Antwoorden

- **Feedback:** de feedback is overal aanwezig op zowel inhoud als taal, al varieert de diepgang ervan. Fouten worden meestal wel positief gecorrigeerd.

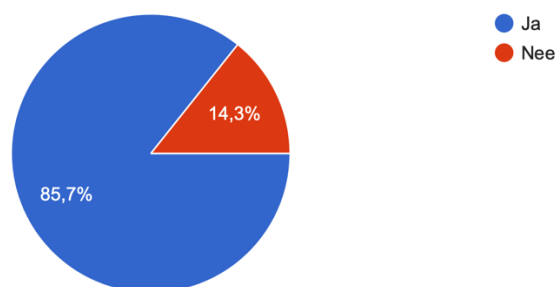
Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?

7 Antwoorden

Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?

7 Antwoorden

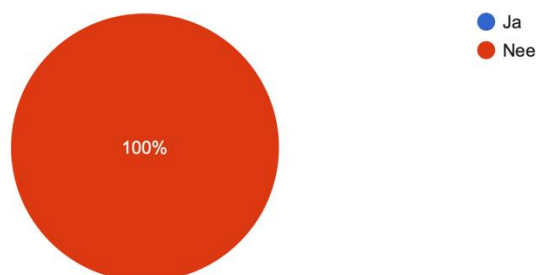

7.3.2 Zwaktes

- **Weinig interactie en samenwerking:** in geen enkele les werd samenwerking tussen leerlingen gestimuleerd, terwijl net CLIL veel kansen biedt voor coöperatief leren. Bij sommige oefeningen lag de kans om op te grijpen maar werden ze alsnog individueel uitgevoerd.

Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?

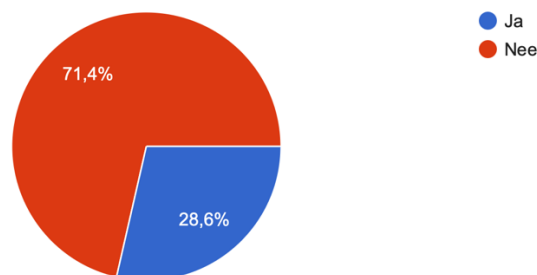
7 Antwoorden

- **Lesdoelen en afsluiting:** in bijna de helft van de lessen werd het lesdoel niet duidelijk gemaakt en in slechts 28% van de lessen was er een duidelijke afsluiting waarbij reflectie mogelijk was.

Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?

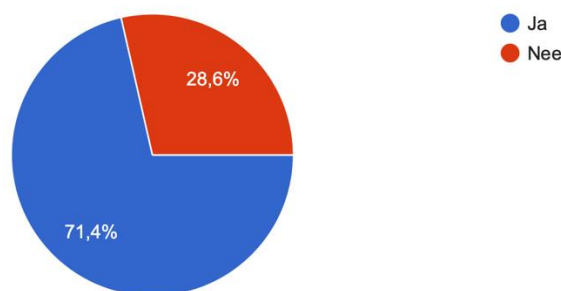
7 Antwoorden

- **Taal wordt soms ondergeschikt aan inhoud:** Hoewel dit in het meeste geval wel goed zit, werd in bepaalde vakken de taalvaardigheid niet als evenwaardig leerdoel behandeld. Leerlingen weten dat ze geen punten verliezen bij taalfouten en dat de inhoud belangrijker is.

Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?

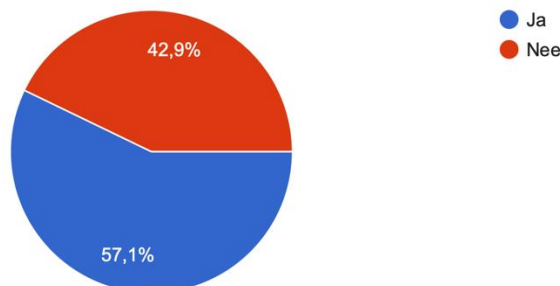
7 Antwoorden

- **Actief leren blijft beperkt:** hoewel in alle lessen de leerlingen wel luisteren, lezen, spreken en soms schrijven blijft het actief leren en communiceren beperkt. Dat is een gemiste kans om de doeltaal te gebruiken en te leren.

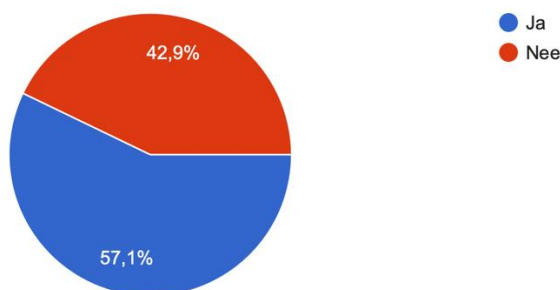
Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?

7 Antwoorden

Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?

7 Antwoorden

7.3.3 Conclusie

De observaties tonen aan dat CLIL-lessen in Vlaanderen al een stevige basis hebben. Leerkrachten gebruiken consequent de doeltaal, er is aandacht voor vakspecifieke woordenschat en leerlingen krijgen ruimte om fouten te maken.

Toch zijn er belangrijke werkpunten. Zo ontbreekt er vaak samenwerking tussen de leerlingen, krijgen lesdoelen en reflectie niet altijd genoeg aandacht en komt taalontwikkeling soms op de tweede plaats. Door meer in te zetten op interactie, actieve werkvormen en duidelijke taal- en vakdoelen, kan de kwaliteit van CLIL-onderwijs nog verbeteren.

7.3.4 Google Form

Via deze link kunt u het Google Form inkijken: https://docs.google.com/forms/d/16x-6LRBF4GRbLK8Bz_c9ntI5qaCMxUvY4WljXvv6kRk/viewanalytics?usp=forms_home&ths=true

Titel/ Vraag	Ja (%)	Nee (%)
1. Lesintroductie		
Is het lesdoel en de activiteit duidelijk voor de leerlingen?	57,1%	42,9%
Wordt de voorkennis van de leerlingen geactiveerd?	71,4%	28,6%
2. Leskern		
Wordt het lesdoel in zowel inhoud als taal behandeld?	42,9%	57,1%
Doen de leerlingen actief mee door te spreken, schrijven, luisteren of lezen?	100%	0%
Krijgen leerlingen de kans om samen te werken?	0%	100%

Produceren de leerlingen taal en passen ze de inhoud toe?	100%	0%
3. Afsluiting		
Is er een duidelijke afronding waarin leerlingen reflecteren op de lesdoelen?	28,6%	71,4%
4. Doelen		
Zijn de doelen gericht op zowel inhoud als taal?	71,4%	28,6%
Wordt er expliciet aandacht besteed aan vakspecifieke taal?	100%	0%
5. Ondersteuning		
Wordt er gedifferentieerd voor verschillende niveaus binnen de klas?	71,4%	28,6%
Wordt er visuele, mondelinge of schriftelijke ondersteuning gegeven (bijv. schema's, woordenschatlijsten, pictogrammen, afbeeldingen)?	57,1%	42,9%
Stimuleert de docent de leerlingen om de doeltaal te gebruiken?	100%	0%
Spreekt de docent grotendeels in de doeltaal?	100%	0%
6. Feedback, omgaan met fouten en evaluatie		
Krijgen leerlingen feedback op zowel inhoud als taal?	100%	0%
Geeft de docent leerbevorderende feedback gedurende de les?	28,6%	71,4%
Corrigeert de docent fouten op een positieve manier en moedigt hij/zij verbetering aan?	85,7%	14,3%
Wordt er gebruikgemaakt van peer- of zelfevaluatie?	28,6%	71,4%
Is er een afsluitende evaluatie of samenvatting van de les?	28,6%	71,4%
7. Meervoudige input		
Worden verschillende middelen gebruikt? (audio, video, afbeeldingen, tekst, gebaren)?	71,4%	28,6%
Krijgen leerlingen op meerdere manieren toegang tot de lesinhoud?	100%	0%
8. Actief leren		
Worden leerlingen uitgedaagd om actief na te denken en te communiceren?	57,1%	42,9%
Zijn de activiteiten interactief en stimuleren ze het gebruik van de doeltaal?	57,1%	42,9%

7.4 Interview (Lien)

Tijdens het bezoek aan de secundaire school Moretus in Ekeren heeft Lien een informeel interview afgenomen met Greet Engelbeen. Hieronder vindt u het verslag van dit interview:

Interview met Greet Engelbeen – Donderdag 8 mei, 2de lesuur

In het kader van mijn bachelorproef over CLIL heb ik op donderdag 8 mei een interview afgenomen met Greet Engelbeen. Tijdens dit gesprek kwamen verschillende aspecten van het CLIL-onderwijs aan bod, zoals de rol van leerkrachten, uitdagingen in de praktijk en de impact op leerlingen.

CLIL-bevoegdheden en taaleisen voor leerkrachten

Leerkrachten die CLIL geven, moeten een taalniveau van C1 behalen in de vier vaardigheden (luisteren, spreken, lezen, schrijven). Het is echter normaal dat een leerkracht op één of twee van deze vaardigheden iets minder scoort. Dit niveau kan behaald worden met ondersteuning van de werkgever of de school. Vroeger was dit mogelijk via instellingen zoals de British Council of Berlitz. Tegenwoordig heeft de Universiteit Antwerpen (UA) deze rol overgenomen. De overstap naar de UA heeft de drempel verhoogd: waar vroeger 20 minuten spreken voldoende was, is dit nu 45 minuten, met een bredere context die niet noodzakelijk schoolgericht is. Dit blijkt voor veel leerkrachten een extra uitdaging te zijn, vooral omdat docenten aan de universiteit soms maar een B2-niveau nodig hebben voor hun vakken, terwijl secundaire CLIL-leerkrachten een C1-niveau moeten aantonen. Een bijkomend punt van aandacht is dat Selor geen mogelijkheid biedt om het C1-niveau aan te tonen voor CLIL, wat de beschikbare opties voor leerkrachten verder beperkt. Daarnaast nemen sommige leerkrachten deel aan een tweede golf van Erasmus+ beurzen voor bijscholing, bijvoorbeeld via taalstages in Ierland.

Huidige situatie en organisatie van CLIL op de school

De school waar Greet lesgeeft, biedt al tien jaar CLIL-onderwijs aan. In tegenstelling tot sommige andere scholen, nam ze niet deel aan de oorspronkelijke CLIL-proeftuin, maar ontwikkelden ze hun eigen aanpak. Momenteel zijn er negen leerkrachten die CLIL-lessen verzorgen en volgt ongeveer 85% van de leerlingen een CLIL-traject. Dit toont een sterke betrokkenheid van zowel leerkrachten als leerlingen bij de CLIL-aanpak. Er is een CLIL-coördinator op de school, die deze taak als onderdeel van een breder takenpakket uitvoert.

Vakken die als CLIL worden aangeboden:

- 1ste graad: Aardrijkskunde en Project Algemene Vakken (1 hoofdstuk in 2de jaar BSO)
- 2de graad: Godsdienst en Aardrijkskunde
- 3de graad: Geschiedenis, Natuurwetenschappen en Chemie (doorstroomrichtingen)

De school heeft de ambitie om in de toekomst ook CLIL aan te bieden voor dubbele finaliteit en arbeidsmarktgerichte richtingen. Er is bijvoorbeeld de wens om Frans te integreren in het vak Godsdienst, omdat de kloof tussen het aanbod Frans in het basisonderwijs en het secundair onderwijs te groot is. Dit sluit aan bij de vaststelling dat er een behoefte is aan Franstalige kennis in sectoren zoals zorg en welzijn, mede door een bevraging in het werkveld waaruit bleek dat senioren vaak Frans prefereren.

Leerlingkenmerken en uitdagingen

Greet merkt op dat veel leerlingen die uit het basisonderwijs komen, taalarm zijn. Dit vormt een uitdaging voor CLIL, omdat de methode sterk leunt op de taalkundige basis die leerlingen al hebben. Dit probleem wordt versterkt door de afname van taalkennis bij instromende leerlingen. Woorden zoals 'sloot' en 'akkerbouw', die vroeger vanzelfsprekend waren, moeten nu vaak eerst uitgelegd worden.

Daarnaast is er een spanningsveld tussen de taalvaardigheid van verschillende leerlingen. Sommige leerlingen in CLIL-klassen lezen al Engelstalige boeken, terwijl anderen moeite hebben met basisvocabulaire. Dit zorgt voor uitdagingen op het gebied van differentiatie binnen dezelfde klasgroep.

Evaluatie en ondersteuning

De evaluatie van CLIL-leerlingen is een continu proces. In het eerste jaar wordt gewerkt met permanente evaluatie, zonder cijferbeoordeling, om de taalkundige ontwikkeling van leerlingen te stimuleren. Vanaf het tweede jaar worden examens afgenomen, waarbij het taalniveau van de leerling niet mag bepalen of ze de leerinhoud begrijpen. Daarom worden de examens vaak in twee talen aangeboden, met een Nederlandstalig exemplaar vooraan, zodat de inhoud duidelijk blijft.

Conclusie en aanbevelingen

Greet benadrukt het belang van samenwerking tussen vakleerkrachten om taalleerlijnen in CLIL te ontwikkelen. Het aanbieden van contexten die aansluiten bij zowel taal- als vakdoelen blijkt essentieel voor succesvolle CLIL-implementatie. Bovendien ziet ze mogelijkheden voor een platform waarop leerlingen zelfstandig woordenlijsten kunnen bijhouden en delen, wat kan bijdragen aan een meer interactieve en zelfstandige leeromgeving.

7.5 Websiteanalyse (Anne)

7.5.1 Inleiding

In deze analyse onderzocht ik hoe duidelijk en zichtbaar het CLIL-aanbod wordt gepresenteerd op de websites van secundaire CLIL-scholen in Vlaanderen. Hierbij hield ik rekening met de volgende aspecten:

- Vindbaarheid van CLIL-informatie op de schoolwebsite
- Duidelijkheid van het CLIL-aanbod
- Kwaliteit van de informatie
- Mogelijkheden tot contact en interactie
- Algemene indruk van de website
- Informatie over het lesaanbod

In totaal analyseerde ik 149 verschillende schoolwebsites. Deze scholen komen uit de officiële lijst van CLIL-scholen van Onderwijs Vlaanderen. Sommige scholen staan er meerdere keren in, bijvoorbeeld per graad. In de praktijk hebben zulke scholen meestal één gemeenschappelijke website. Daarom komt het aantal geanalyseerde websites niet volledig overeen met het aantal scholen in de officiële lijst. Daarnaast is het mogelijk dat recent opgestarte CLIL-scholen nog niet in de officiële lijst zijn opgenomen.

Bij het opzoeken van de websites controleerde ik telkens het adres van de school om zeker te zijn van de juiste site, aangezien veel scholen gelijkaardige namen hebben. Zo wilde ik vermijden dat ik per ongeluk een school analyseerde die geen CLIL aanbiedt.

Het is belangrijk om te benadrukken dat deze analyse gebaseerd is op mijn persoonlijke ervaring en zo objectief mogelijk werd uitgevoerd. Toch blijft het een menselijke beoordeling: iemand anders had bepaalde informatie misschien sneller of net moeilijker gevonden.

Hoewel ik geprobeerd heb neutraal te blijven, blijft het oordeel subjectief. De analyse vormt dan ook geen uitspraak over de kwaliteit van het CLIL-onderwijs, maar enkel over hoe het CLIL-aanbod op de website wordt gepresenteerd.

Een lage score betekent dus niet noodzakelijk dat de CLIL-werking op de school slecht is, maar dat de informatie online minder duidelijk of zichtbaar was. Ook de gegevens over het lesaanbod zijn gebaseerd op wat op de websites te vinden was. Het is mogelijk dat scholen in werkelijkheid meer CLIL-vakken aanbieden dan vermeld. Als die informatie echter niet duidelijk of gemakkelijk te vinden was, is dat niet in de analyse opgenomen.

7.5.2 Onderzoeksvragen

Vindbaarheid van CLIL-informatie

1. Staat "CLIL" vermeld op de startpagina (Ja/ Nee)
2. Staat het CLIL-aanbod vermeld op de website (Ja/ Nee)
3. Wat is de subjectieve moeilijkheid om CLIL-info te vinden (1= zeer gemakkelijk, 2= gemakkelijk, 3= neutraal/ gemiddeld, 4= moeilijk, 5= zeer moeilijk/ onmogelijk)
4. Is er een beschikbare navigatieroute in de menubalk voor CLIL? (Ja/ Nee)
5. Is er een zoekfunctie op de site met zoekresultaten voor CLIL? (Ja/ Nee)

Duidelijkheid van het CLIL-aanbod

6. Wordt een formele definitie/ omschrijving van CLIL gegeven? (Ja/ Nee)
7. Worden de didactische doelen (taal +vak) expliciet vermeld? (Ja/ Nee)
8. Is er een aparte CLIL-pagina/ sectie op hun website? (Ja/ Nee)
9. Zijn er testimonia/ getuigenissen over CLIL? (Ja/ Nee)

Kwaliteit van informatie

10. Zijn er downloadbare documenten over CLIL (brochure, studiegids, ...) (Ja/ Nee)
11. Is er multimedieagebruik (video, beeld, audio, infografiek, ...) (Ja/ Nee)

Contact en interactie

12. Is er een CLIL-contactpersoon vermeld? (Ja/ Nee)
13. Zijn er veel gestelde vragen (FAQ) over CLIL aanwezig? (Ja/ Nee)

Totale indruk

14. Algemene duidelijkheid van het CLIL-aanbod (1= zeer duidelijk, 2= duidelijk, 3= gemiddeld, 4= onduidelijk, 5= zeer onduidelijk)
15. Waarschijnlijkheid dat een ouder/leerling CLIL begrijpt na bezoek van website (1= zeer klein, 2= klein, 3= gemiddeld, 4= groot, 5= zeer groot)

Lesaanbod

16. Welke lessen biedt de school aan volgens de website?

7.5.3 CLIL-Scholen in Vlaanderen

Dit zijn alle CLIL-scholen die ik voor deze analyse onderzocht heb.

Bron: <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1LWMLwzNIMzfWkAASQpUi4o-PTmb7nK0&ll=51.061008772605454%2C4.250269500000021&z=8>

Oost-Vlaanderen:

1. GO! SBSO Campus Impuls <http://www.campusimpuls.be>
2. DVM Handels-, Techn. en Beroepsonderwijs <https://www.dvmhtbaalst.be>
3. Sint-Jozefscollege <https://humaniora.sjcaalst.be/studieaanbod/lessentabellen/>
4. DVM – Humaniora <https://www.dvmhumaniora.be>
5. Gemeentelijk Technisch Instituut <https://www.gemeentebkz.be/gemeentelijk-technisch-instituut>
6. Sint-Vincentiuscollege <https://www.sivibu.be>
7. Leiepoort Deinze campus Sint-Theresia <https://www.leiepoort.be/sinttheresia>
8. Óscar Romerocollege <https://secundair.romerocollege.be>
9. O.-L.-V.-ten-Doorn, Sint-Leoinstituut, Sint-Annainstituut <https://www.collegetendoorn.be/nl>
CLIL-video: <https://www.collegetendoorn-talentuma.be/nl/maak-een-startkeuze/1e-jaar/je-kan-kiezen-voor-clil>
10. Richtpunt campus Gent <https://richtpunt.be/genthenleykaai/>
11. Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius <https://www.htisa.be>
12. Hotelschool Gent <https://scholen.stad.gent/hotelschool>
13. Sint-Pietersinstituut bovenbouw <https://www.donboscosintpieters.be>
14. Sint-Barbaracollege <https://www.sint-barbara.be>
15. Sint-Bavohumaniora <https://humaniora.sintbavogent.be>
16. IVG School <https://www.ivgschool.be/secundair/>
17. KOHa Heilig Hart <https://heilighart.kohamme.com>
18. Sint-Paulusinstituut <https://www.sint-paulus.be>
19. Virgo Sapientiae Instituut <https://www.maricolen.be/maricolen-maldegem/>
20. Sint-Franciscusinstituut <https://www.sfimelle.be>
21. Bernardusscholen <https://www.bernardusscholen.be>
22. Sint-Carolus Secundair Onderwijs <https://site.tisca.be>
23. Broederscholen Hiëronymus <https://broeders.be>
24. Onze-Lieve-Vrouwcollege <https://www.olvczottegem.be>
25. Don Boscollege <https://dbz.be> CLIL-motivatiepijler: <https://dbz.be/clil>
26. GO! atheneum Beveren-Waas <https://www.kabeveren.be/home/studieaanbod/>
27. GO! lyceum Aalst <https://lyceum-aalst.be>
28. TechniGO! campus Ledebaan Aalst <https://www.technigo.be>
29. GO! atheneum Dendermonde <https://kad.be>

30. Einstein Atheneum <https://www.einsteinatheneum.be>
31. GO! middenschool MIRA <https://www.gomira.be>
32. GO! middenschool Ninove <https://www.middenschool-ninove.be/?s=clil>
33. GO! atheneum Brakel <https://www.atheneum-brakel.be>
34. GO! middenschool Voskenslaan <https://www.msvoskenslaan.be>
35. Instituut Sint-Lutgardis <https://campuszomergem.be>
36. GO! MUDA Kunstsecundair <https://muda.be>
37. Stella Matutinacollege <https://smclede.be>
38. Sint-Maarten Bovenschool <https://www.sintmaartencampus.be/bovenschool/welkom>
39. Hartencollege Sec . Weggevoerdenstraat <https://swe.hartencollege.be>
40. Leiepoort Deinze campus Sint-Vincentius <https://www.leiepoort.be/sintvincentius>
41. Leiepoort Deinze Sint-Hendrik, bovenbouw <https://www.leiepoort.be/sinthendrik>
42. Atheneum Wispelberg <https://scholen.stad.gent/atheneumwispelberg>
43. GO! atheneum Zottegem <https://kaz.be> CLIL-brochures:
<https://drive.google.com/file/d/1dH5nbgAqkijfTcQnK0zIOIhcPgPzRVvd/preview> en
<https://drive.google.com/file/d/1xqDTPGGDwkpBHAzuxfvehp3yRqf-dRI7/preview> en CLIL-
video: https://youtu.be/ajjdVc_MJpo?feature=shared
44. Sint-Janscollege <https://humaniora.sjc-gent.be> CLIL-pagina en CLIL-video:
<https://humaniora.sjc-gent.be/clil/>
45. GO! atheneum Gentbrugge <https://atheneumgentbrugge.be/wp/>
46. Scheppersinstituut <https://www.scheppers-wetteren.be>
47. Sint-Carolus Secundair Onderwijs <https://site.tisca.be>
48. Sint-Lievenscollege <https://www.sintliefenscollege.be>
49. EDUGO campus De Brug <https://www.edugo.be/secundair-onderwijs/de-brug/> CLIL-FAQ:
<https://www.edugo.be/secundair-onderwijs/de-brug/algemeen/clilopdebrug/>
50. GO! atheneum Erasmus De Pinte <https://www.erasmusdepinte.be>

West-Vlaanderen

51. Buso De Ast <https://www.deast.be> (bijzonder onderwijs)
52. Sint-Paulusschool campus <https://www.sintpaulus.eu/campussjb/>
53. Sint-Jozef Sint-Pieter <https://www.sjsp.be> CLIL-pagina en videos:
<https://www.sjsp.be/eerste-graad/onderwijsaanbod/clil-2a/>
54. Sint-Franciscus-Xaveriusinstituut <https://sfxbrugge.be>
55. Hotel- en Toerismeschool Spermalie <https://spermalie.be>
56. Sint-Jozefsinstituut – ASO <https://sintjozefhumaniora.be> CLIL-pagina en video:
<https://sintjozefhumaniora.be/projecten/clil>
57. Sint-Andreaslyceum <http://humaniora.sask.be>
58. 'T SAAM <https://www.tsaam.be>
59. Guldensporencollege <https://www.guldensporencollege.be>
60. Spes Nostra <https://www.snh.be>
61. Lyceum Ieper <https://lyceumieper.smsi.be>
62. College Ieper <https://collegeieper.smsi.be>
63. Sint-Bernardusinstituut <http://sibe.be>
64. Margareta-Maria-Instituut <https://www.mmikortemark.be/index.php/>
65. Spes Nostra Instituut <https://www.spesnostra.be> CLIL-FAQ:
<https://www.spesnostra.be/spes-nostra-clil/>
66. Sint-Aloysiuscollege <https://www.collegemenen.be> CLIL-video:
<https://youtu.be/0jFbVaYKi5k?feature=shared>
67. GO! Ensorinstituut Oostende <https://www.ensorinstituut.be>
68. Sint-Janscollege 2 <https://bertinuscollectief.be>
69. Technisch Instituut Sint-Vincentius <https://sivi.sint-rembert.be/nl>
70. Sint-Jozefsinstituut-College <https://www.sintjozefscollegegetorhout.be>
71. Sint-Paulusschool campussen <https://www.sintpaulus.eu/campuscollege/>
72. GO! middenschool Maerlant <https://www.maerlantatheneum.be>
73. Atheneum Brugge <https://www.atheneumbrugge.be>
74. GO! Atlas atheneum Gistel <https://www.atlas-atheneum.be>

75. GO!Da Vinci Atheneum Koekelare <https://www.davinci-atheneum.be>
76. GO! Atheneum Pottelberg 1ste, 2de en 3de graad <https://www.athena-school.be/room/campus-pottelberg/>
77. GO! Futura <https://futurascholen.be/secundair/>
78. GO! Atheneum Nieuwpoort <https://campusnexus.be/atheneum/>
79. GO! technisch atheneum Vesaliusinstituut <https://vesaliusinstituut.be/nl/home>
80. GO! Atheneum Oostende <https://www.athenaooostende.be>
81. GO! Atheneum Eureka <https://atheneumeureka.be>
82. RHIZO 5 <https://college-zwevegem.rhizo.be>
83. De Bron <https://debrontielt.molenland.be>
84. MS Sint-Rembert <https://middenschoolweb.sint-rembert.be/nl/torhout/in-de-kijker>
85. Sint-Andreas Middenschool <https://www.saoo.be> CLIL-getuigenis: <https://www.saoo.be/clil-2/>
86. Sint-Lodewijkscollege <https://www.sint-lodewijkscollege.be>
87. Klein Seminarie <https://www.kleinseminarie.be> CLIL-getuigenis: https://www.kleinseminarie.be/wp-content/uploads/sites/7/2020/05/20200524_Ervaringen-CLIL-eerste-jaar.pdf
88. O.L.V. van Vreugde (van naam veranderd? Broederschool) <https://broederschool.sint-michiël.be>
89. H. Kindsheid <https://www.ihka.be>
90. SLHD <https://www.sint-leo.be> FAQ: <https://www.sint-leo.be/CLIL.aspx>
91. GO! atheneum Avelgem <https://go-atheneumavelgem.be>

Antwerpen

92. Kunstkaai <https://kunstkaai.stedelijkonderwijs.be>
93. Sint-Clara college <https://sintclara.be>
94. Onze-Lieve-Vrouw-Presentatie <https://www.olvpbornem.be> DUITSLAND CLIL, GETUIGENIS VIDEO: <https://www.olvpbornem.be/onze-school/onze-sterktes/>
95. Sint-Michielscollege Brasschaat <https://smcb.be>
96. Moretus <https://moretus-ekeren.be>
97. kOsh <https://kosh.be/secundair/>
98. Sint-Jozefinstituut <https://www.sji.be>
99. Sint-Ursula-instituut <https://sui.campussintursula.be> CLIL-brochure en video: <https://sui.campussintursula.be/onze-troeven/clil-content-and-language-integrated-learning/>
100. Sint-Aloysiusinstituut vr. Verpleegkunde <https://sites.google.com/sal.be/sal/welkom-sal>
101. Sint-Gummaruscollege <https://www.sgclier.be>
102. Ursulinen Mechelen <https://ursulinenmechelen.be>
103. Sint-Romboutscollege <https://www.srco.be>
104. Immaculata Instituut <https://www.immalle.be/immalle5/>
105. Maris Stella Instituut <https://www.marisstella.be>
106. Heilig Graf <https://secundair.heilig-graf.be>
107. Mariagaarde Instituut <https://www.mariagaarde.be>
108. Sint-Jan Berchmanscollege <https://www.sjbmalle.be/secundair/plakbord.php>
109. GO! K.A. Antwerpen <https://www.atheneumantwerpen.be>
110. GO! Koninklijk Lyceum Antwerpen <https://www.kla.be>
111. GO! SO De Vesten Herentals <https://www.campusdevesten.be/cms/>
112. OLV Pulhof <https://pulhof-aso.be> CLIL onder constructie: <https://pulhof-aso.be/onze-school/zesdejaarCLIL/>
113. College Hagelstein 2 <https://college-hagelstein.be>
114. GO! Atheneum Heist <https://www.atheneumheist.be>
115. Berthoutinstituut - Klein Seminarie 1 <https://www.bimsem.be> CLIL-brochure CLIL-contact en CLIL-FAQ: https://www.bimsem.be/files/ugd/45c0dd_1e0b72fa944c49838712eead93264dfe.pdf
116. KSOM <https://www.ksomvzw.be/index.php/welkom-campus-rozenberg>
117. Sint-Ursula-Instituut <https://www.sui.be>

Vlaams-Brabant

118. Sint-Jan Berchmanscollege <https://www.ksdiest.be/secundair/> CLIL-brochure: https://www.ksdiest.be/secundair/sites/default/files/2025-02/CLIL%202025-2026_0.pdf
119. Heilig Hartinstituut <https://hhscholen.be>
120. De Wijnpers <https://www.dewijnpers.be>
121. Heilige-Drievuldigheidscollege <https://hdc-leuven.be>
122. Virgo Sapiensinstituut <https://www.virgosecundair.be>
123. Het College <https://www.kov.be/secundaironderwijs/scholen/het-college>
124. GO! Campus Wemmel <https://www.campuswemmel.be>
125. ZAVO <https://www.zavosecundair.be/welkom>
126. GO! atheneum De Ring <https://deringleuven.be>
127. GO! atheneum Tienen <https://atheneumtien.be>

Limburg

128. Buso Sint-Elisabeth (OV2 & OV4) <https://www.elisa.be>
129. Provinciale Secundaire School <https://www.pssd.be/nl>
130. Stedelijke Humaniora <https://www.sh-dilsen.be>
131. Bovenbouw Sint-Michiel <https://www.sintmichiel.be>
132. GO! Next het atheneum <https://hetatheneumhasselt.be>
133. GO! Next van Veldeke – Herx <https://basisschoolherx.be/tienerschool-herx/>
134. GO! atheneum VOX Pelt <https://www.voxpelt.be/atheneum>
135. GO!Ath.St-Truiden campus Speelhof 2-3egr <https://www.atheneumsinttruiden.be/homepagina/campus-speelhof/>
136. GO! Atheneum Borgloon <https://www.atheneumborgloon.be>
137. GO! Next Hotelschool <https://www.hotelschoolhasselt.be>
138. campus de helix <https://www.campusdehelix.be>
139. Atlas College Genk <https://www.atlascollege.be>
140. WICO – 126219 <https://web.wico.be/campusoverzicht/campus-lommel>
141. Sint-Augustinusinstituut ASO <https://www.augustinus-bree.be>
142. Inspirocollege <https://inspirocollege.be>
143. Mosa-RT Coll.H.Kr.St-Ursula B <https://www.mosa-rt.be>
144. GO! Ath. Russelberg Tessenderlo <https://www.russelberg.be>

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

145. GO! atheneum Etterbeek <https://www.kaetterbeek.be>
146. GO! atheneum Unescoschool <https://www.atheneum-koekelberg.be>
147. atheneum GO! for Business <https://www.campustoverfluit.be/so.php>
148. GO! atheneum Sint-Pieters-Woluwe <https://www.atheneumwoluwe.be>
149. GO! kunsthumaniora Brussel-Stad <http://www.kunsthumaniorabrussel.be/nl/>

4. Resultaten

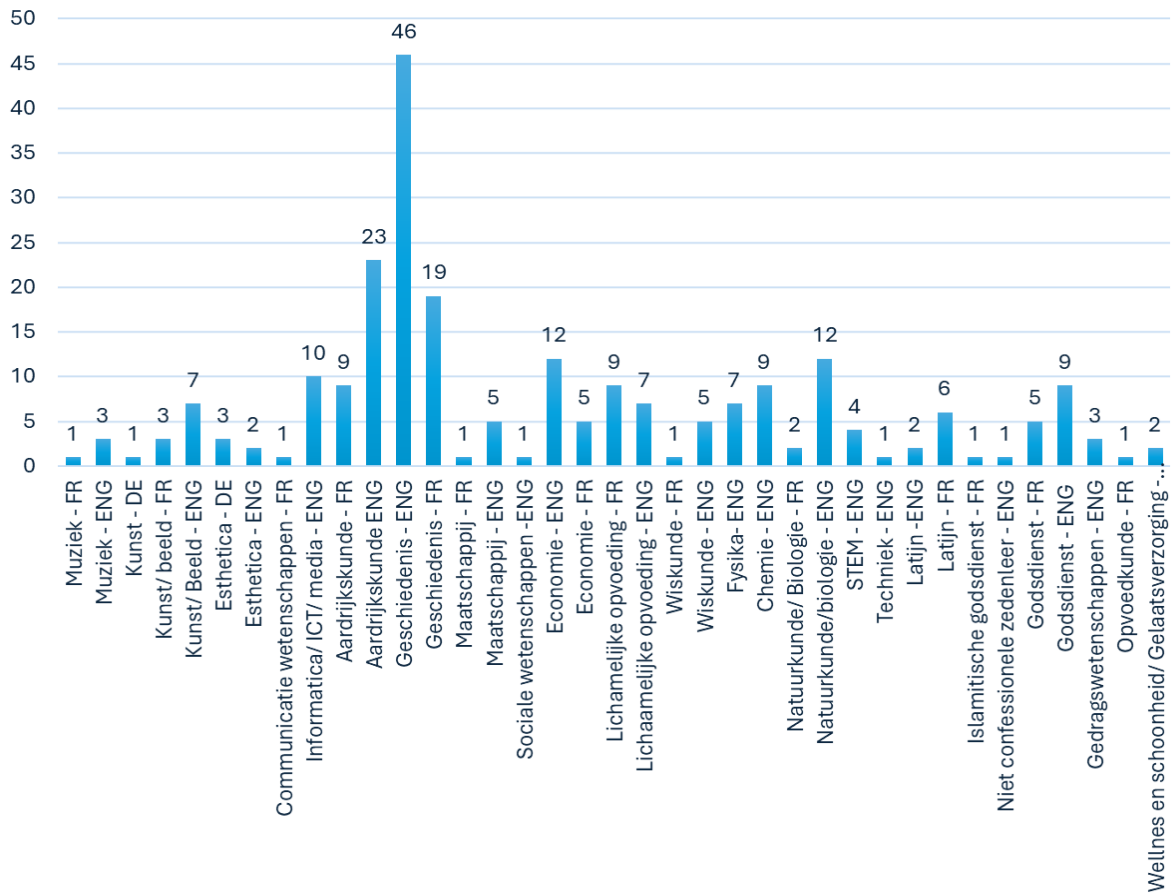
Hieronder vindt u een tabel en grafieken met de resultaten van de websiteanalyse.

Via deze link kunt u het gehele onderzoek en de resultaten inkijken. Excel bestand: [Websiteanalyse CLIL-scholen.xlsx](#)

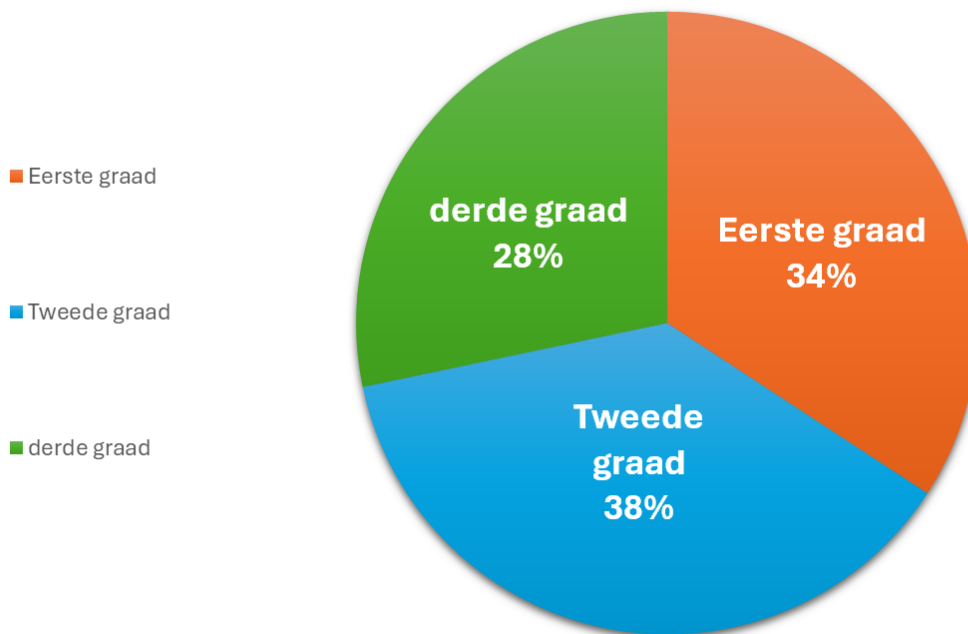
Vindbaarheid van CLIL-informatie	Resultaten
1. Staat "CLIL" vermeld op de startpagina (Ja/ Nee)	Ja: 10,07% Nee: 89,93%
2. Staat het CLIL-aanbod vermeld op de website (Ja/ Nee)	Ja: 63,09% Nee: 36,91%
3. Wat is de subjectieve moeilijkheid om CLIL-info te vinden (1= zeer gemakkelijk, 2= gemakkelijk, 3=)	Zeer gemakkelijk: 14,09% Gemakkelijk: 21,48% Neutraal/ gemiddeld: 14,09%

neutraal/ gemiddeld, 4= moeilijk, 5= zeer moeilijk/ onmogelijk)	Moeilijk: 12,08% Zeer moeilijk/ onmogelijk: 38,26%
4. Is er een beschikbare navigatieroute in de menubalk voor CLIL? (Ja/ Nee)	Ja: 20,13% Nee: 79,87%
5. Is er een zoekfunctie op de site met zoekresultaten voor CLIL? (Ja/ Nee)	Ja: 27,52% Nee: 72,48%
Duidelijkheid van het CLIL-aanbod	
6. Wordt een formele definitie/ omschrijving van CLIL gegeven? (Ja/ Nee)	Ja: 48,99% Nee: 51,01%
7. Worden de didactische doelen (taal +vak) expliciet vermeld? (Ja/ Nee)	Ja: 53,69% Nee: 46,31%
8. Is er een aparte CLIL-pagina/ sectie op hun website? (Ja/ Nee)	Ja: 43,62% Nee: 56,38%
9. 10. Zijn er testimonia/ getuigenissen over CLIL? (Ja/ Nee)	Ja: 10,74% Nee: 89,26%
Kwaliteit van informatie	
11. Zijn er downloadbare documenten over CLIL (brochure, studiegids, ...) (Ja/ Nee)	Ja: 6,71% Nee: 93,29%
10. Is er multimedieagebruik (video, beeld, audio, infografiek, ...) (Ja/ Nee)	Ja: 13,42% Nee: 86,58%
Contact en interactie	
12. Is er een CLIL-contactpersoon vermeld? (Ja/ Nee)	Ja: 2,01% Nee: 97,99%
13. Zijn er veel gestelde vragen (FAQ) over CLIL aanwezig? (Ja/ Nee)	Ja: 14,09% Nee: 85,91%
Totale indruk	
14. Algemene duidelijkheid van het CLIL-aanbod (1= zeer duidelijk, 2= duidelijk, 3= gemiddeld, 4= onduidelijk, 5= zeer onduidelijk)	Zeer duidelijk: 18,79% Duidelijk: 18,79% Gemiddeld: 14,09% Onduidelijk: 8,05% Zeer onduidelijk: 40,27%
15. Waarschijnlijkheid dat een ouder/leerling CLIL begrijpt na bezoek van website (1= zeer klein, 2= klein, 3= gemiddeld, 4= groot, 5= zeer groot)	Zeer klein: 42,28% Klein: 10,74% Gemiddeld: 11,41% Groot: 10,74% Zeer groot: 24,83%

CLIL-aanbod

CLIL-aanbod

Uit de analyse van de websites van CLIL-scholen in Vlaanderen blijkt dat bij 36,91% van de scholen geen informatie over het CLIL-aanbod op de website te vinden is. Dat hoeft niet per se te betekenen dat deze scholen geen CLIL-onderwijs meer aanbieden, maar het sluit die mogelijkheid ook niet uit. Daarentegen biedt de meerderheid (63,09%) wél CLIL-informatie online aan, al varieert de mate van vindbaarheid sterk.

Websites waar CLIL-informatie snel terug te vinden is, hebben doorgaans een van de volgende kenmerken: CLIL wordt meteen vermeld op de startpagina, staat duidelijk in de navigatiebalk, of is gemakkelijk op te zoeken via een zoekfunctie. Vaak is er een combinatie van deze elementen aanwezig.

Toch komt het ook voor dat een zoekfunctie aanwezig is, maar geen resultaten oplevert voor het trefwoord "CLIL", terwijl er wel CLIL-informatie op de site staat. Dat zorgt voor verwarring en verlengt de zoektijd enorm.

Opvallend is dat andere onderwijsprojecten zoals STEM vaak veel duidelijker worden vermeld dan CLIL.

Van de 146 onderzochte scholen geven er slechts 73 een definitie of omschrijving van CLIL. Er zijn ook scholen die duidelijk vermelden welke vakken in CLIL worden aangeboden en in welke doeltaal, maar die geen definitie geven. Omgekeerd zijn er ook scholen die enkel een definitie vermelden, zonder verdere toelichting over het concrete aanbod.

De meest informatieve websites hebben een aparte CLIL-pagina waarop het aanbod helder wordt uitgelegd. De beste voorbeelden gebruiken multimedia, zoals filmpjes en voegen getuigenissen van leerlingen toe. Sommige bieden ook interactieve elementen aan, zoals een FAQ-sectie. Zulke elementen maken het CLIL-aanbod veel aantrekkelijker en begrijpelijker voor bezoekers.

Toch zijn dit uitzonderingen. In de meeste gevallen blijft de informatie beperkt of is die verspreid over meerdere pagina's. Soms is de CLIL-informatie zelfs zo goed verborgen dat enkel de sneltoets 'Ctrl + F' uitkomst biedt.

In één geval is de CLIL-pagina nog "onder constructie", wat erop wijst dat de informatie nog in ontwikkeling is.

Soms wordt er extra materiaal aangeboden, zoals een CLIL-motivatiepijler waarmee leerlingen kunnen nagaan of CLIL bij hen past. Hier en daar zijn er ook brochures beschikbaar om te downloaden.

Een contactpersoon voor CLIL is eerder uitzonderlijk. Wel is het mogelijk om via het algemene contactmenu vragen te stellen.

Heel jammer is dat CLIL zelden wordt vermeld onder 'onze troeven' of 'sterktes' van de school, terwijl dat net een aantrekkelijke plaats zou zijn om het programma te promoten.

Wanneer we kijken naar de waarschijnlijkheid dat een ouder of leerling na het bezoeken van de website een goed begrip heeft van wat CLIL inhoudt, zijn de resultaten klein tot zeer klein.

7.5.4 Conclusie

Uit de analyse blijkt dat het CLIL-aanbod op Vlaamse schoolwebsites vaak onvoldoende zichtbaar en niet altijd duidelijk uitgelegd is. Hoewel meer dan de helft van de scholen wel CLIL vermelden, is het zoeken naar die informatie vaak omslachtig en weinig gebruiksvriendelijk.

Er is een groot verschil tussen scholen die hun aanbod aantrekkelijk en informatief presenteren, en scholen waar de informatie verborgen of zelfs afwezig is.

De duidelijkheid en toegankelijkheid van CLIL-informatie laat dus nog veel ruimte voor verbetering. Met relatief eenvoudige ingrepen, zoals duidelijke plaatsing in de navigatiebalk, het toevoegen van multimedia en een heldere uitleg, kunnen scholen hun CLIL-aanbod veel zichtbaarder en aantrekkelijker maken voor ouders en leerlingen.

7.6 Voorbeelden van woordenlijsten (Lien)

In CLIL-onderwijs krijgen leerlingen vakinhoud aangeboden in een andere taal, vaak het Engels of het Frans. Dit opent kansen om niet alleen de doeltaal te versterken, maar ook de schooltaal (Nederlands) en de thuistaal van de leerling te verrijken. In deze bijlage geef ik voorbeelden van eenvoudige, thematisch opgebouwde woordenlijsten die kunnen worden ingezet bij vakken zoals aardrijkskunde en economie, met kolommen in het Nederlands, de CLIL-taal () en de thuistaal van de leerling (bv. Italiaans of Turks).

Hoe werkt het?

De lesgever hoeft uiteraard niet alle thuistalen van de leerlingen te beheersen. Wat wél nodig is, is een didactische houding die meertaligheid erkent als kracht. Door het aanbieden van gestructureerde lijsten, open invulkolommen of vertaaltaken kunnen leerlingen actief betrokken worden bij het uitbreiden van hun vakwoordenschat in meerdere talen.

Een krachtige werkvorm hiervoor is de **interactieve woordenlijst**: een gedeeld document (bijvoorbeeld via Teams, Google Drive of Smartschool) waarin alle leerlingen vakwoorden kunnen toevoegen, vertalen of toelichten. De lesgever ziet wie actief deelneemt, kan verbeteringen aanbrengen, woorden klassikaal bespreken of taalgebruik aanmoedigen met gerichte feedback. Zo ontstaat er niet alleen een gedeelde leerbron, maar ook een vorm van gedeeld eigenaarschap over taalverwerving.

Door CLIL te combineren met *leren leren*-strategieën (zoals het bijhouden van een meertalig vakwoordenboek of het gebruik van vertaaltechnologie), versterken we het taalbewustzijn van elke leerling. Schooltaal en vaktaal vormen input waarmee ook de thuistaal gevoed wordt. Zonder bewuste stimulering blijft die thuistaal vaak beperkt tot de huiselijke context. Door ze te integreren in de klas, maken we taalontwikkeling inclusiever én dieper.

In de CLIL-klas economie te Ekeren observeerde ik een groep leerlingen met diverse thuistalen. Opvallend was dat deze thuistalen tijdens de les nauwelijks werden benut. Net daar liggen kansen: om taalontwikkeling meertalig te maken, vaktaal breed te verankeren en leerlingen te erkennen in hun volledige taalrepertoire.

Voorbeeld 1

Schooltaal (Nederlands)	CLIL-taal (Engels)	Thuistaal leerling (Italiaans)
Hoogteverschil	Elevation difference	Dislivello
Dichtbevolkt	Densely populated	Densamente popolato
Dunbevolkt	Sparsely populated	Poco popolato
Erosie	Erosion	Erosione
Ijs	Ice	Ghiaccio
Overstroming	Flooding	Inondazione

Voorbeeld 2

Schooltaal (Nederlands)	CLIL-taal (Engels)	Thuistaal leerling (Turks)
Winst	Profit	Kâr
Verkoop	Sale	Satış
Boekhouder	Accountant	Muhasebeci
Jaarafsluiting	Year-end-closing	Yıl sonu kapanışı
Schulden	Liabilities/ Debts	Borçlar

Kosten	Expenses	Giderler
--------	----------	----------

Voorbeeld 3

Schooltaal (Nederlands)	CLIL-taal (Frans)	Extra opmerkingen
Oplossen	Résoudre	Vaak in instructies: "résous l'exercice"
Vermenigvuldigen	Multiplier	In opdrachten: " <i>Multiplie 4 par 5</i> "
Antwoord	Réponse	In vragen: " <i>Quelle est la bonne réponse?</i> "
Parallelogram	Parallelogramme	Let op de schrijfwijze: dubbele l in NL, dubbele m in FR

7.7 Bijscholingen (Anne)

Tijdens ons onderzoek en de observaties stelden wij ons de vraag welke bijscholingen rond CLIL beschikbaar zijn in Vlaanderen voor (toekomstige) CLIL-leerkrachten. Hieronder vindt u een selectie van het huidige aanbod in Vlaanderen:

Postgraduaat CLIL aan UCLL

Het postgraduaat aan de UCLL duurt één jaar maar kan ook op twee jaar worden verspreid (24 studiepunten). De opleiding biedt inzichten, handvaten, concrete ideeën en goede voorbeelden aan waarmee leraren aan de slag kunnen in hun onderwijspraktijk. Ook het vereiste vreemdetaalniveau (C1) kan worden aangeworven. Theorie en praktijk gaan hand in hand in deze opleiding. De opleiding is geschikt voor zowel praktijk- en vakleraren als taalleraren.

Via deze link geraakt u bij de opleiding: <https://www.ucll.be/nl/clil>

Masterclass voor beginnende CLIL-leerkrachten van Howest en ED HUB

De masterclass voor beginnende CLIL-leerkrachten biedt bijscholing aan die nodig zijn om een effectieve CLIL-leerkracht te worden. Het is ook geschikt voor leraren die een opfrissing willen. De bijscholing biedt didactische tips, activerende werkvormen, IT- en AI-tools en nog veel meer. De vorming wordt verspreid over een periode van een aantal weken.

Zowel het leerkrachtenteam in Ekeren als dat in Zottegem volgde een bijscholing op maat bij Jessica Morseau, en beiden waren daar erg enthousiast over.

Via deze link geraakt u bij de masterclass: <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses/aanbod/clil-masterclass-voor-beginners>

De internationale CLIL-masterclass van UCLL en Howest

De internationale CLIL-masterclass is perfect voor CLIL-leerkrachten die de basis al kennen. Uiteraard is iedereen welkom, ook beginners. Netwerken, uitwisselen, inspiratie delen en geïnspireerd worden is het motto! Nieuw dit schooljaar (2024-2025) was de 3-daagse internationale CLIL-masterclass die in februari plaats vond.

Via deze link geraakt u bij de internationale masterclass: <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses/aanbod/internationale-masterclass>

Nascholing, publicaties, websites en presentaties over CLIL via Onderwijs Vlaanderen

Op de website van onderwijs Vlaanderen staat heel wat informatie over CLIL-bijscholingen. Je kunt er onder andere publicaties en onderzoeken vinden, boeken, links naar websites en presentaties van voorbij CLIL-studiedagen.

Via deze link geraakt u bij de publicaties: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-administraties-en-besturen/onderwijsinhoud-en-leerlingenbegeleiding/secundair-onderwijs/clil-onderwijs-in-een-vreemde-taal/nascholing-publicaties-websites-presentaties-over-clil>

Banaba Meertalig Onderwijs aan UCLL

De Banaba Meertalig Onderwijs is geschikt voor iedereen die meer met taal en meertaligheid in de klas aan de slag wil gaan. De opleiding verbindt didactiek en kennis over meertaligheid en diversiteit met de praktijk in de klas op school. Je kiest voor één didactiek meertalig onderwijs (NT2, CLIL of vroeg vreemdetalenonderwijs) waarin je je specialiseert. De Banaba omvat 60 studiepunten en je kunt kiezen voor de éénjarige voltijdse opleiding of het tweejarige deeltijds programma.

Via deze link geraakt u bij de opleiding: <https://www.ucll.be/nl/bamo>

7.8 CLIL-aanvraag (Anne)

Om CLIL te kunnen aanbieden, moet de school toelating van de overheid krijgen. Dit gebeurt via een aanvraagdossier dat de Vlaamse Overheid ervan moet overtuigen dat het CLIL-project van de school voldoet aan de kwaliteitsstandaard.

Via dit document kan een aanvraag worden ingediend: <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/formulieren/default.aspx?id=5738>

7.8.1 De voorwaarden

- Het is verplicht om een Nederlandstalig paralleltraject aan te bieden.
- De CLIL-taal moet Frans, Engels of Duits zijn.
- Het CLIL-aanbod mag maximaal 20% van het totale lesurenpakket beslaan.
- CLIL-leraren moeten minimaal beschikken over een C1 niveau in de CLIL-taal.
- De school moet het vereiste taalniveau van de CLIL-leerkrachten kunnen bewijzen.
- Het schoolteam moet achter de aanvraag staan.
- De school moet een goed gestructureerd talenbeleid voeren.
- Advies van de schoolraad en overleg met het Lokaal Overleg Comité (LOC) zijn verplicht.
- Er moet een communicatieplan zijn om alle betrokkenen te informeren over het CLIL-project.
- De school moet zorgen voor kwaliteit van het CLIL-onderwijs.

7.8.2 De opstart en aanvraag

Stap 1: Interne voorbereiding

- Stel een CLIL-team samen.
- Informeer het team over beschikbare literatuur, nascholingen en schoolbezoeken aan bestaande CLIL-scholen.
- Maak een analyse van de beginsituatie. Beoordeel de huidige context, doelen en mogelijkheden van de school.

Stap 2: Beleidsontwikkeling

- Formuleer een duidelijke visie en doelstellingen voor het CLIL-traject.
- Ontwikkel een actieplan.
- Stel een communicatieplan op om alle betrokkenen te informeren over het CLIL-project.

Stap 3: Formele procedures

- Vul het aanvraagformulier in. Voeg alle nodige bijlagen toe. Gebruik hiervoor het sjabloon van de overheid.

Stap 4: Indienen van het aanvraagdossier

- Dien de aanvraag ten laatste op 15 december in.
- Stuur het dossier naar de Vlaamse Adviescommissie CLIL, Departement Onderwijs en Vorming.

Stap 5: Beoordeling van de aanvraag

De adviescommissie beoordeelt het dossier en geeft een van de volgende adviezen:

- Groen licht – goedkeuring van het CLIL-traject
- Oranje licht – voorlopige goedkeuring met aanbevelingen
- Rood licht – afkeuring van het CLIL-traject

Stap 6: Implementatie en kwaliteitszorg

- Groen licht: start met de implementatie van het CLIL-traject volgens het opgestelde actieplan.
- Zorg voor voortdurende kwaliteitszorg en evaluatie van het CLIL-traject.
- Oranje licht: herwerk het dossier op basis van de feedback van de adviescommissie en dien binnen de opgelegde termijn (anderhalve maand) een aangepaste versie in.
- Rood licht: analyseer de afkeuring, verbeter het dossier en dien eventueel een nieuwe aanvraag in tegen 15 december van het volgende schooljaar.
- Communiceer de uitkomst intern en extern, zodat alle betrokkenen op de hoogte zijn.

8 Bronnen

Berlitz Belgium. (z.d.). *Berlitz Belgium*. Geraadpleegd op 3 juni 2025, van <https://www.berlitz.com/nl-be>

British Council. (z.d.). *LearnEnglish*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://learnenglish.britishcouncil.org>

Dia.be. (2024, 20 februari). *Diatoetsen en centrale toetsen: Hoe zit dat precies?* Geraadpleegd op 15 mei 2025, van <https://www.diatoetsen.be/nieuws/2024/02/20/diatoetsen-en-centrale-toetsen-hoe-zit-dat-precies/>

Europese Commissie. (z.d.). *Erasmus+*. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/nl>

Gompel, G., & Svacina, L. (2021). *Lesgeven is de MACS!* Gompel & Svacina.

Howest. (z.d.). *CLIL masterclass voor beginners*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses/aanbod/clil-masterclass-voor-beginners>

Howest. (z.d.). *CLIL masterclasses*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses>

Howest. (z.d.). *Edhub – Dienstverlening voor de leerkracht*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.howest.be/nl/voor-scholen/voor-de-leerkracht/edhub-dienstverlening>

Howest. (z.d.). *Inschrijven en aanvragen masterclasses*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses/inschrijven-aanvragen>

Howest. (z.d.). *Internationale masterclass*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://sites.google.com/howest.be/clil-masterclasses/aanbod/internationale-masterclass>

Howest. (z.d.). *Project Bridging Borders 2025*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://sites.google.com/howest.be/bridgingborders2025>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *CLIL*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/clil>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Een CLIL-traject aanvragen of aanpassen*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/clil/een-clil-traject-aanvragen-of-aanpassen>

Klasse. (2021, 14 december). *Zo laat je je talenbeleid stap voor stap groeien*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.klasse.be/522574/talenbeleid-taaltraject-school/>

KlasCement. (z.d.). *Organisatieprofiel: KlasCement*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.klascement.net/organisatie/1916/>

Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *CLIL – Onderwijs in een vreemde taal*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/secundair-onderwijs/clil-onderwijs-in-een-vreemde-taal>

Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Documenten – CLIL-aanvragen*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?id=13217>

Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Nascholing, publicaties, websites & presentaties over CLIL*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-administraties->

en-besturen/onderwijsinhoud-en-leerlingenbegeleiding/secundair-onderwijs/clil-onderwijs-in-een-vreemde-taal/nascholing-publicaties-websites-presentaties-over-clil

Oxford TEFL. (z.d.). *Effective lesson planning for CLIL*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://oxfordtefl.com/blog/effective-lesson-planning-for-clil/>

Szkoła Polska im. gen. Stanisława Maczka przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Antwerpii. (z.d.). *Szkoła Polska Antwerpia*. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://antwerpia.orpeg.pl>

UAntwerpen. (z.d.). *CLIL in Vlaanderen*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/clil-in-vlaanderen/>

UCLL. (z.d.). *BAMO – Bachelor na bachelor meertalig onderwijs*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.ucll.be/nl/bamo>

UCLL. (z.d.). *CLIL*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.ucll.be/nl/clil>

UCLL. (z.d.). *Postgraduaat CLIL*. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van <https://www.ucll.be/nl/postgraduaat/clil#paragraph-toc-navigation--765>

Van der Donk, C., & Van Lanen, B. (2015). *Praktijkonderzoek in de school*. Coutinho.

Van der Sande, Y. (2021, 30 maart). *De Poolse taal opent deuren* [Blogpost]. wrAP. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van <https://wrap.apstudent.be/2021/03/30/de-poolse-taal-opent-deuren/>

YouTube. (2020, 23 juli). *Effective CLIL teaching: Principles and tips* [Video]. Geraadpleegd op 31 mei 2025, van https://www.youtube.com/watch?v=OHw85ulh0_U

9 Dankwoord

Met veel dankbaarheid en trots kijken wij, Lien en Anne, terug op het traject dat leidde tot deze bachelorproef. Het was een intens proces waarin we onze nieuwsgierigheid, visie en passie voor meertaligheid en onderwijs ten volle hebben kunnen inzetten.

Eerst en vooral willen we **Eva Faes**, onze eindwerkbegeleidster, van harte bedanken. Bedankt voor je betrokkenheid, je kritische blik en je aanmoediging op de juiste momenten. Je gaf ons de ruimte om onze eigen richting te zoeken, en tegelijk ook de steun om het pad te blijven volgen.

Lien wil graag in het bijzonder **Charlotte Verlinden** bedanken, leerkracht op ZAS in Zottegem, voor haar gastvrijheid en openheid. Dankjewel ook aan **Liesbeth Maes** en **Greet Engelbeen**, CLIL-leerkrachten op Moretus Ekeren, voor de warme ontvangst en het delen van jullie ervaring. Greet, jouw spontane maar diep inspirerende interview gaf een extra dimensie aan dit onderzoek.

Een speciaal woord van dank gaat uit naar **Johanna**, voor de inspirerende babbeltjes aan de schoolpoort. Dankzij die korte maar betekenisvolle gesprekken kregen we een inkijk in het weekendonderwijs en het immense engagement van ouders en kinderen om thuistalen levend te houden — een inzicht dat deze bachelorproef mede vormgaf.

Anne bedankt **Simon Van Dael**, CLIL-docent aan Sint-Jozef Humaniora, voor de mogelijkheid tot observatie en de waardevolle inkijk in zijn lespraktijk.

Tot slot willen we ook iedereen bedanken die achter de schermen een rol speelde: onze medestudenten, vrienden, familieleden en lectoren. Jullie steun, betrokkenheid en oprechte interesse hebben ons enorm gesterkt.

Deze bachelorproef is niet alleen het resultaat van ons werk, maar ook van de vele mensen die hun tijd, vertrouwen en inzichten met ons hebben gedeeld. Bedankt om dit met ons mogelijk te maken.

10 Persoonlijke reflectie

Terugkijkend op het traject van deze bachelorproef zijn we trots op wat we ondanks de vele uitdagingen samen hebben gerealiseerd. We merkten al snel dat het niet vanzelfsprekend is om secundaire scholen te betrekken bij studentenonderzoek. Veel scholen gaven aan dat ze regelmatig aanvragen krijgen van studenten die willen observeren of vragenlijsten doorsturen, waardoor ze keuzes moeten maken. Toch waren we telkens oprecht blij met elke stap vooruit, zoals een observatie die doorging.

De vaststelling dat 8 uur observatie in drie verschillende scholen een beperkte basis vormt om grote conclusies te trekken, hielp ons de schaal van het onderzoek juist in te schatten. Die bescheidenheid motiveerde ons om de website-analyse als extra onderzoekslijn toe te voegen. Het viel ons op dat de zichtbaarheid van CLIL op schoolwebsites erg wisselend is: bij sommige scholen is het aanbod amper te vinden, bij andere is er duidelijke en uitnodigende informatie. Anne zette dit luik met veel motivatie verder, en zo waren we voor dit deel van het onderzoek ook niet afhankelijk van scholen die ons moesten toelaten om te observeren.

Ten slotte beseffen we dat het correct en consequent verwijzen naar bronnen in APA-stijl, en zeker het verwerken van deze bronnen in de tekst, moeilijker is dan verwacht. We deden ons best, maar weten dat het niet altijd volledig gelukt is.

Wat de begeleiding vanuit de hogeschool betreft, ervaren we gemengde gevoelens. We hadden slechts twee algemene sessies met Roel, en die vonden plaats helemaal aan het begin van het academiejaar. De sessies binnen onze eigen groep werden om uiteenlopende redenen telkens geannuleerd of verplaatst. Nieuwe data zoeken verliep moeizaam: soms online, soms on campus, en zelfs eens tijdens de examenperiode, waardoor niet iedereen kon deelnemen. Bovendien kwamen de data in Untis niet overeen met de effectieve bijeenkomsten, wat voor extra verwarring zorgde. Hierdoor vielen voor ons enkele belangrijke ankerpunten weg. Anderzijds appreciëren we het gevoel van vrijheid binnen dit traject: we kregen de kans om onze eigen keuzes te maken en onze bachelorproef zelf richting te geven.

Omdat we verschillende trajecten volgen (dagopleiding en flextraject), zagen we elkaar zelden spontaan op de campus. Afspreken was niet eenvoudig: we wonen ver uit elkaar, Lien heeft jonge kinderen en kan 's avonds moeilijk online zijn, terwijl Anne overdag stageliep. Beide trajecten waren veeleisend: Anne combineerde de bachelorproef met een intensieve stage in het kleuteronderwijs, Lien met haar deelname aan INIP in Senegal.

Desondanks deelden we altijd wat ons wél verbond: een passie voor taal, een geloof in het potentieel van CLIL en de wens om een degelijk eindproduct af te leveren. Ook al overwogen we even om apart verder te werken, vonden we opnieuw vertrouwen in elkaar door open te communiceren, elkaar te brieven en het werk te verdelen. Uiteindelijk beslisten we samen door te zetten, en daar zijn we blij om. We toonden begrip voor elkaars privésituatie en legden beiden de lat hoog.

De samenwerking verliep niet altijd zonder haperingen. Zo was er bijvoorbeeld onduidelijkheid over wie de data van de Google Forms zou invoeren. Maar we leerden eruit, en beseffen dat dit soort hindernissen deel uitmaken van samenwerken op afstand. Deze bachelorproef was dan ook meer dan een academisch werkstuk: het werd een oefening in flexibiliteit, verantwoordelijkheid en groei – zowel persoonlijk als professioneel.